

Ернест Хемингвеј

Снегови Килиманџара и
друге приче

ЕРНЕСТ ХЕМИНГВЕЈ

СНЕГОВИ
КИЛИМАНЏАРА
И ДРУГЕ ПРИЧЕ

Наслов оригинала:
Ernest Hemingway

The Snows of Kilimanjaro and Other Stories
(collection of short stories by Hemingway, published in 1961)

Избор
МАРКО НЕДИЋ

Превела са енглеског
ВЕРА ИЛИЋ

MMXVIII

БЕОГРАД, 2000.

СНЕГОВИ КИЛИМАНЦАРА

Килиманџаро је снегом покривена планина, висока 19.710 стопа, и кажу да је то највиша планина у Африци. Њен западни врх Масаи називају „Nгаје Nгаи“ — Божја кућа. Уз сам западни врх налази се сасушена и смрзнута лешина једног леопарда. Нико није разјаснио шта је леопард тражио на тој висини.

„Чудновато је да ово не боли“, рече он. „Тако се и зна кад почиње.“

„Је ли одиста тако?“

„Потпуно. Али ипак ми је страшно криво због тог задаха. Мора да ти смета.“

„Немој! Молим те, немој!“

„Погледај их“, рече он. „Да ли их то тако привлачи овај приказ или овај задах?“

Пољска постеља на којој је човек лежао била је у широком хладу једне мимозе, и кад је бацио поглед изван те сенке на блештаву равницу тамо су бестидно чучале три птичурине, док је небом кружило још дванаестак њих, бацајући у лету сенке које су брзо промицале.

„Ту су од оног дана када се камион сломио“, рече он. „Данас је први пут да су неке од њих слетеле на земљу. У прво време веома сам пажљиво посматрао како лете, у случају да ми једном затреба да их опишем у некој причи. Сада је то смешно.“

„Молим те, немој тако“, рече она.

„Ја само причам“, рече он. „Много ми је лакше кад причам. Али не желим да ти досађујем.“

„Ти знаш да ми не досађујеш“, рече она. „Само сам постала веома нервозна јер нисам у стању ништа да учиним. Мислим да би требало да себи олакшамо ову ситуацију, колико год можемо, док дође авион.“

„Или док авион не дође.“

„Молим те, реци ми шта могу да урадим. Мора да постоји нешто што бих ја могла да урадим.“

„Можеш да ми одсечеш ногу и то би могло да заустави ово, мада ја у то сумњам. Или, можеш да ме убијеш. Ти си сада добар стрелац. Ја сам те научио да гађаш, је ли тако?“ „Молим те, не говори тако. Зар не бих могла да ти нешто читам?“

„Да читаш, а шта?“

„Шта било из оне торбе са књигама што још нисмо читали.“

„Не могу то да слушам“, рече он. „Најлакше је причати. Свађамо се и тако време пролази.“

„Ја се не свађам. Ја никада не желим да се свађам. Хајде да се више не свађамо. Ма како били нервозни. Можда ће се они данас вратити другим колима. Можда ће авион доћи.“ „Не желим да се крећем“, рече човек. „Сада нема смисла кретати се, сем да теби буде лакше.“

„То је кукавички.“

„Зар не можеш пустити човека да на миру умре не називајући га погрдним именима? Шта користи да ме грдиш?“ „Ти нећеш умрети.“

„Немој бити луда. Ја већ сада умирем. Питај ону копилад.“ Она баци поглед тамо где су огромне одвратне птичурине седеле, голих глава увучених у разбарушено перје. И четврта птичурина слете и брзо потрча, а онда лагано одгега до осталих.

„Има њих око сваког логора. Човек их никад и не примети. Ти нећеш умрети ако сам не дигнеш руке од себе.“

„Где ли си то прочитала? Ти си таква једна проклета луда.“

„Могао би да мислиш на неког другог.“

„Забога“, рече он, „па то је и био мој занат.“

Затим је неко време лежао мирно и кроз ваздух који је треперео од ужарене равнице посматрао ивицу честара. Ту је било неколико антилопа које су према жутој позадини изгледале сићушне и беле, а још даље спазио је чопор зебри, белих на зеленој позадини честара. Био је то пријатан логор под великим дрвећем, уз брег, са добром водом, а у близини налазило се готово пресахло језерце где су пустињски тетребови слетали изјутра.

„Зар не би волео да ти читам?“ упита она. Седела је на платненој столици поред његовог пољског кревета. „Ево, почиње поветарац.“

„Не, хвала.“

„Можда ће камион доћи.“

„Ни најмање ми није стало до тог камиона.“

„Мени јесте.“

„Теби је и још како стало до многих ствари о којима ја не водим рачуна.“

„Не баш тако много, Хари.“

„Како би било да попијемо нешто?“

„Сматра се да ти то шкоди. Код Блека стоји да треба избегавати сваку употребу алкохола. Не би требало да пијеш.“

„Моло!“ повика он.

„Да, бвана!“^[1] „Донеси виски и соду!“

„Да, бвана!“

„Не би требало“, рече она. „Ја сам на то мислила кад сам поменула да не дижеш руке од себе. Тамо стоји да то за тебе није добро. Ја знам да ће ти то шкодити.“

„Не“, рече он. „Чиниће ми добро.“

Дакле, тако, сада је свршено, помисли он. И тако, сада више никада неће имати прилике да то заврши. На тај се начин дакле то завршило, у препирању око пића. Откако је на десној нози почела гангрена није имао болова, а са боловима нестао је и страх, и сада је једино осећао велику замореност и гнев што је то крај. А за ово, ово што је сада долазило, врло је мало имао љубопитства. Годинама га је то прогонило, али сада само по себи није ништа значило. Чудновато је како то постаје лако кад је човек довољно уморан.

Сада, он никада неће написати оне ствари које је чувао да напише тек онда кад их буде довољно познавао да би их написао добро. Е па, бар неће имати да претрпи неуспех покушавајући да их напише. Можда их никада не би могао написати па је зато одлагао и одуговлачио да започне. А ето, он то сада никада неће знати.

„Желела бих да никада нисмо ни дошли овамо“, рече жена. Гледала га је држећи чашу и гризући усну. „Никада ти се овако

нешто не би десило у Паризу. Увек си говорио да волиш Париз. Ми смо могли да останемо у Паризу или да одемо било куд. Ја бих пошла ма куда. Рекла сам да бих ишла свуда куд ти желиш. Ако си желео да ловиш, могли смо отићи у Мађарску да ловимо и да нам тамо буде пријатно.“

„Тај твој проклети новац“, рече он.

„То није лепо“, рече она. „Увек је био твој колико и мој. Ја сам све оставила и ишла с тобом куд год си ти желео и радила сам све што си ти хтео. Али желела бих да никада нисмо дошли овамо.“

„Говорила си да то волиш.“

„И волела сам док си ти био здрав. Али сада то мрзим. Не разумем зашто је морало ово да се деси са твојом ногом. Шта смо учинили да нас ово снађе?“

„Мислим да сам ја заборавио да ставим јод на ово кад сам се први пут огребао. А онда, уопште нисам обратио пажњу на то, јер ми се никада није дешавало да се инфицирам. А онда касније, када се дало на зло, вероватно сам погрешно и употребио слаб раствор карбола кад је нестало других антисептичних средстава и то је паралисало мале крвне судове и гангрена је почела.“ Он је погледа: „Шта још?“

„Нисам на то мислила.“

„Да смо узели под најам једног доброг механичара уместо овог новопеченог Кикију шофера, он би водио рачуна о уљу и никада нам не би прегорели лежаји на камиону.“

„Нисам на то мислила.“

„Да ниси оставила оно твоје друштво, оно твоје проклето отмено друштво из Олд Бестберија, Саратоге, Палм Бича и узела мене...“

„Па ја сам те волела. То није лепо од тебе. Ја те и сада волим. Увек ћу те волети. Зар ме ти не волиш?“

„Не“, рече човек. „Мислим да те не волим. Никада те нисам ни волео.“

„Хари, шта то говориш? Ти си изгубио главу.“

„Не. Ја уопште и немам главе да бих је могао изгубити.“

„Немој то да пијеш“, рече она. „Драги, молим те, немој то да пијеш. Морамо да урадимо све што можемо.“

„Ти то ради“, рече он. , Ја сам уморан.“

Сада је у мислима видео железничку станицу у Карагачу: стајао је ту са својом путном торбом и фарови симплон оријента пресецали су таму, а он је напуштао Тракију после одступања. То је била једна од оних ствари које је чувао да напише, а и оно када је доручкујући ујутру и гледајући кроз прозор посматрао снег на планинама у Бугарској и када је секретарица Нанзенове мисије запитала оног старца да ли је то снег, а старац је погледао снег и казао: Не, то није снег. Сувише је рано за снег. А секретарица је понављала другим девојкама: Није, као што видите. Није снег. И онда све говори: То није снег, превариле смо се. Али то је ипак био снег и он их је послао у снег када је вршио размену становништва. И то је био снег по коме су се они потуцали док нису помрли те зиме.

И то је био снег исто тако који је целе божићне недеље падао оне године горе у Гауерталу, оне године када су живели у дрвосечној кући са великом четвртастом каљевом пећи која је заузимала пола собе, и спавали на душецима напуњеним буковим лишћем, онда када је дошао онај бегунац, ногу искрвављених по снегу. Рекао је да га полиција у стопу прати и они су му дали вунене чарапе и задржавали жандарме разговарајући, све док снег није завејао трагове.

У Шрунцу, на сам Божић, снег је био толико блештав да су човека очи болеле кад би погледао из Weinstube^[2] и видео свакога ко се из цркве враћао кући. Ту су се они пели дуж реке, идући друмом углачаним од саоница и пожутелим од мокраће и дуж стрмих брежуљака под четинарима, са тешким смучкама на раменима, и ту су приредили ону велику трку низ Глечер изнад Мадленерхауса, а снег је био Гладак као Глазура на колачима и лак као прах и он се сећао бешумног брзог спуста кад човек лети доле као птица, Били су тада у снежној мењави недељу дана везани за Мадленерхаус и играли су карте, у диму, при светлости фењера, а улози су се све више повећавали уколико је Herr Lent више губио. Најзад је изгубио све. Све, новац Skischule^[3], зараду за целу сезону, а онда и своју готовину, Изашао му је пред очи онако дугонос како узима

карте, а затим отвара „sans voir“. Тада су се стално коцкали. Кад није било снега коцкало се, а кад га је било и сувише, опет се коцкало. Мислио је на све оно време у своме животу које је провео коцкајући се.

Али о томе никад није написао ниједан редак као ни о оном хладном, ведром првом дану Божића када су се са друге стране равнице виделе планине преко којих је Гарднер прелетео изнад фронта да би бомбардовао воз којим су аустријски официри одлазили на одсуство, митраљирајући их док су се распрштали и бежали. Сећао се како је Гарднер касније дошао у војничку кантину и почео да прича о томе. И како се све утишало и како му је онда неко рекао: „ Ти проклети крволочни копиране!“

То су били они исти Аустријанци које су они тада убијали и са којима се касније смучао. Не, нису били исти. Ханс, са којим се целе те године смучао, служио је као *Kaiserjäger* и, када су заједно ишли у лов на зечеве у малу долину изнад стругаре, причали су о борби на Пасубију и о нападу на Пертшку и Асалоне, а он никада није ни реч о томе написао. Као ни о Монте Корну, ни о Сиете Кому, ни о Арсиеду.

Колико је зима провео у Форалбергу и у Арлбергу? Четири зиме; а онда се сетио оног човека који је продавао лисицу када су улазили у Блуденц, сетио се оног доба када је куповао поклоне, ОНОГ укуса коштица од трешања који има добар *Kirsch*,^[4] брзог спуста по пршићу који је нападао по леденој кори док се певало „Хеј! Хој! рече Роли!“ и док се јурило наниже последњим делом стазе ка стрмој падини, возећи право, а онда у три заокрета прелазило воћњак и излазило из њега преко јарка и избијало на залеђени друм иза крчме. Онда би попустили везове, збацили смучке и прислонили их уз дрвени зид крчме, док је кроз прозор навирала светлост лампе, а унутра у димљивој топлоти која мирише на младо вино, свирало се на хармоници.

„Где смо одседали у Паризу?“ запита он жену, која је седела поред њега на платненој столици, сада, у Африци.

„Код Кријона. Ти то знаш.“

„Откуд ја то знам.“

„Па тамо смо ми увек одседали.“

„Не. Нисмо увек.“

„Тамо и у Павиљону Анри-Катр у Сен Жермену. Говорио си ми да волиш то место.“

„Љубав је ђубриште“, рече Хари. „А ја сам петао који се на њега пење да кукуриче.“

„Ако већ мораш отићи“, рече она, „је ли неопходно потребно да уништиш баш све што остављаш за собом? Зар мораш да убијаш и свога коња и своју жену, и спалиш своје седло и оклоп?“

„Да“, рече он. „Твој проклети новац био је мој оклоп. Моје копље и мој оклоп.“

„Немој.“

„Добро. Престаћу с тим. Ја не желим да те вређам.“ „Сада је мало касно.“

„Е па, добро. Онда ћу те и даље вређати. То је занимљивије. Једино што сам заиста волео да радим с тобом, сада не могу да радим.“

„Не, то није истина. Волео си да радиш много штошта и ја сам радила све што си ти хтео.“

„Ох, забога, престани с тим хвалисањем, хоћеш ли?“

Он је погледа и виде да плаче.

„Слушај“, рече. „Мислиш ли да мени причињава задовољство да ово радим? Не знам зашто то чиним. Човек покушава да убије да би себе одржао у животу, мислим. Сасвим сам био добро кад смо почели да разговарамо. Нисам хтео да ово започнем, а ево сада сам сасвим полудео и свиреп сам према теби колико само могу да будем. Не обраћај пажњу, драга, на ово што ја говорим. Ја те заиста волим. Ти знаш да те волим. Ниједну нисам волео тако као што тебе волим.“

Прибегао је убичајеној лажи од које је живео.

„Ти си ми тако драг.“

„Ти кучко једна“, рече он. „Ти, кучко богата. То је поезија. Сада сам пун поезије. Трулежи и поезије. Труле поезије.“ „Престани, Хари! Зашто сада мораш да се претвориш у ђавола?“

„Не волим ништа да оставим“, рече човек. „Не волим да нешто остане за мном.“

*

Сада је било вече и он је мало одспавао. Сунце је зашло иза брега и преко целе равнице полегла је сенка, а ситна дивљач пасла је уз сам логор; животиње су брзо спуштале главе и махале реповима и посматрао их је како се сада држе подаље од честара. Оне птичурине нису више чекале на земљи. Све су гломазно чучале на једном дрвету. Било их је још више. Његов момак седео је поред постеље.

„Мемсахиб^[5] је отишла у лов“, рече момак. „Жели ли бвана што?“

„Ништа.“

Она је отишла да улови мало меса и, знајући како он воли да посматра дивљач, отишла је подаље да не би узнемирила овај мали део равнице који он може да види. Увек је била промишљена, помисли он. У свему што је знала, или о чему је читала, или икада чула.

Није била њена кривица што је с њим било већ свршено кад је њој дошао. Како једна жена може знати да човек не мисли ништа од оног што говори; да говори само из навике и ради удобности? Откако више није мислио оно што је говорио, његове лажи су имале више успеха код жена него када им је говорио истину.

А ствар и није толико била у лагању колико у томе што није било никакве истине да каже. Проживео је он свој живот и свршио га, а онда је наставио да живи поново, са другим људима и са више новца, на најбољим старим местима и на понеким новим.

Избегавао си да мислиш и све је било чудесно. Имао си добре живце и тако ниси отишао до ђавола, као што је то био случај са већином других, и заузимао си став као да нимало не мариш за посао који си радио, сада када више ниси могао да га радиш. Али, у себи, говорио си да ћеш писати о тим људима; о тим великим богаташима; да ти, у ствари, не припадаш њима, већ си ухода у њиховој земљи; да ћеш отићи из ње и о њој писати, и једном ће се десити да то описује неко ко зна о чему пише. Али

он то никада неће урадити јер му је сваки дан неписања, удобности, живљења животом који је презирао, отупљивао способност и слабио вољу за рад, тако да најзад више уопште није ни радио. Људи које је сада познавао осећали су се много пријатније кад није радио. У Африци је био најсрећнији у срећно доба свога живота и зато је сада и дошао овамо да почне изнова. Провели су овај сафари са веома мало удобности. Није се оскудевало, али није било ни раскоши и он је веровао да ће на тај начин опет успети да се врати у своју стару форму. Да ће на неки начин моћи да скине сало са душе као што рвач одлази у планине да ради и вежба да би га отопио из свога тела.

Њој се то допадало. Говорила је да то воли. Волела је све што је узбудљиво, што доноси промену средине, где има нових људи и где је пријатно. А он је имао илузију да му се враћа снага и воља за рад. Сада, ако је ово крај, а знао је да јесте, не треба да се понаша као змија која саму себе уједа зато што јој је кичма пребијена. То није била кривица ове жене. Да није била она, била би нека друга. Ако је живео од лажи, требало би да покуша с њом и да умре. Он чу пуцањ из брега.

Врло је добро гађала та добра, та богата кучка, тај нежни чувар и уништитељ његовог талента. Бесмислица. Сам је он уништио свој таленат. Зашто би кривио ту жену која га је тако добро пазила? Он је разорио свој таленат тиме што га није користио, тиме што је изневерио самога себе и оно што је веровао, тиме што се тако много опијао да је отупио оштрицу свога запажања, лењошћу и немарношћу и снобизмом, гордошћу и предрасудама, и на овај и на онај начин. Шта то беше? Каталог старих књига? Узгред буди речено, какав је био његов таленат? Био је то стварно таленат, али уместо да га користи он је њиме трговао. Никада није било оно што је урадио, већ увек што је могао да уради. И он је изабрао да живи не од пера или оловке, већ од нечег другог. А било је исто тако чудно, зар не, и то да је сваки пут кад би се заљубио у неку жену, та жена имала више новца од оне пре ње? Али када више није био заљубљен, када је само лагао, као сада ову жену, која је имала више новца но све остале, која је имала сав новац који постоји, која је имала мужа и децу, која је имала љубавнике и разочарала се у њима и

која га је много волела као писца, као човека, као друга и као посед којим се поносила, било је чудновато да јој је он, када је више није волео и када је лагао, био у стању да више пружи за њен новац него онда када ју је заиста волео.

Сви ми морамо да будемо створени за оно што радимо, помислио је. Таленат једног човека лежи у ономе од чега живи. Продавао је своју виталност у овом или оном облику целог свог живота, а кад се у то не уноси и сувише осећања, тада се за новац добија много већа вредност. Дошао је до тога закључка, али ни то никада неће написати. Не, неће он то написати иако би о томе још како вредело писати.

Она је сада наилазила и преко чистине ишла ка логору. На себи је имала чакшире за јахање и носила је пушку. Два момка су ишла за њом упртивши једну антилопу. Још увек лепо изгледа као жена, помисли он, и има згодно тело. Имала је много талента и разумевања за постељу, није била лепа, али му се допадало њено лице, веома је много читала, волела је да јаше и да лови и, свакако претерано је пила. Муж јој је умро док је она била сразмерно млада жена и за неко време била се посветила својој већ одраслој деци, имала их је двоје, којој она није ни била потребна и само им је сметала кад је била са њима; посветила се својој ергели, књигама и боцама. Волела је да чита пре вечере и, док би читала, пила је виски са содом. До вечере била је већ прилично пијана и после боце вина уз вечеру била је обично довољно пијана да може да спава.

То је било пре љубавника. Када је почела да узима љубавнике није толико много пила јер јој није било потребно да се опија да би спавала. Али љубавници су јој били досадни. Била је удата за човека који јој никада није био досада, а ти људи су јој били веома досадни.

Тада је једно од њена два детета погинуло у авионској несрећи и кад је то преживела није више желела љубавнике и, пошто пиће није више било за њу средство за ублажавање бола, морала је да започне један нови живот. Одједном ју је обузео страх од самоће. Али желела је уза се некога кога би поштовала.

Почело је веома једноставно. Допадало јој се оно што је он писао и увек му је завидела на животу који је водио. Мислила је

да он ради тачно оно што жели. Кораци којима га је освојила и начин на који се најзад заљубила у њега били су саставни део планског грађења тог новог живота, а он је раскрчмио оно што је преостало од његовог старог живота.

Он је то продао ради обезбеђења, а тако исто и ради удобности — то се није могло порећи — и ради чега још? Он то није знао. Била је, исто тако и ђаволски привлачна жена. Волео је да буде у постељи са њом као и са ма којом другом, чак и радије са њом јер је она била богатија, јер је била врло пријатна и пуна пажње и јер никада није правила сцене. А сада се тај живот, који је она поново изградила, приближавао крају зато што није ставио јод кад се пре две недеље огребао по колелу на неки трн док су се пробијали покушавајући да сниме стадо антилопа како стоји уздигнутих глава и пажљиво гледа, њушећи ваздух и наћуливши уши, да би на први шушањ јурнуло у честар. И заиста су и јурнуле пре но што су они успели да их сниме.

А сада, она је наилазила.

Лежећи на постељи он окрете главу ка њој. „Здраво“, рече он.

„Убила сам једну антилопу, мужјака“, рече му она. „Имаћеш добру чорбу од њега и рећи ћу да направе кромпир пире са месом из конзерве. Како се осећаш?“

„Много боље.“

„Зар то није дивно? Ја сам мислила да ће ти можда бити боље. Спавао си када сам отишла.“

„Добро сам спавао. Јеси ли далеко ишла?“

„Не. Само сам зашла иза брега. Тако сам лепо погодила ту антилопу.“

„Ти сјајно гађаш, заиста.“

„Волим то. Волим Африку. Ако с тобом буде све добро, онда ће ми ово бити најлепши провод у животу који сам икада имала. Ти и не знаш како је то дивно ићи с тобом у лов. Заволела сам овај крај.“

„И ја га волим.“

„Драги, не знаш како је дивно што видим да се боље осећаш. Нисам могла да поднесем кад си се онако осећао. Нећеш се више онако према мени понашати, је ли? Обећаваш ли ми?“

„Нећу“, рече он. „Не сећам се шта сам говорио.“

„Ти не желиш да ме унесређиш, зар не? Ја сам само једна средовечна жена која те воли и жели да чини оно што ти чиниш. Већ сам два-три пута била уништена. Ти нећеш да ме уништиш још једном, је ли?“

„Волео бих да те уништим неколико пута у постељи“, рече он.

„Да. То је добро уништавање. Ми смо и створене за такво уништавање. Авион ће сутра бити овде.“

„Откуд знаш?“

„Сигурна сам. Мора да дође. Момци су спремили дрва и траву да запале ватре. Данас сам опет сишла и разгледала то место. Има довољно простора да се авион спусти, а спремили смо ватре на обадве стране.“

„На основу чега мислиш да ће доћи сутра?“

„Уверена сам да ће доћи. Задоцнио је. А онда, у граду, излечиће ти ногу, а онда ћемо опет имати неколико добрих уништавања, без онаких ужасних речи.“

„Хоћемо ли да попијемо нешто? Сунце је зашло.“

„Мислиш да треба да пијеш?“

„Попићу једну.“

„Попићемо заједно. Моло, letti dui whiskey-soda!“ викну она.

„Било би боље да навучеш чизме, због комараца“, рече јој он.

„Прво да се окупам...“

Смркавало се док су пили и баш пре но што је мрак потпуно пао, тако да више није било довољно видно за гађање, једна хијена пређе чистину и изађе иза брега.

„Та мрцина скита овуда сваке ноћи“, рече човек. „Сваке ноћи, већ две недеље.“

„То је та што ноћу завија. Мени то не смета, али су то ипак одвратне животиње.“

Док су заједно пили, он сада више није осећао никакве болове, сем нелагодности што лежи стално у истом положају и, док су момци палили ватру и сенке поигравале по шаторима, он је осећао како се опет подаје том пријатном животу. Она је заиста била врло добра према њему. Он је то поподне био свиреп и неправичан. Она је једна дивна жена, заиста је сјајна. И баш у томе тренутку сину му кроз свест да ће умрети.

Та је мисао одједном налетела на њега; не као бујица воде или налет ветра, већ као изненадно надирање смрдљиве празнине, а чудно је било то што се она хијена нечујно шуњала њеном ивицом.

„Шта ти је, Хари?“ упита га она.

„Ништа“, рече он. „Боље би било да пређеш на другу страну. Уз ветар.“

„Је ли Моло променио завој?“

„Јесте. Баш сада стављам бурову воду.“

„Како се осећаш?“

„Мало ми се мути у глави.“

„Идем да се окупам“, рече она. „Одмах ћу доћи. Хоћу да вечерам с тобом, а онда ћемо унети постељу.“

Тако, рече он сам себи, добро смо учинили што смо престали да се свађамо. Никада се није много свађао са овом женом, док се са женама које је волео толико много свађао да су увек те свађе нагризале и напоследку убијале оно што су имали заједничко. Волео је сувише много, захтевао је сувише, и све је то истрошио.

Мислио је о томе како је био сам у Цариграду, онда када се посвађао у Паризу пре но што је отишао. Ту је све време теревенчио са блудницама, а онда, када је то прошло, он није успео да убије своју усамљеност већ је, напротив, само погоршао, написао је њој једно писмо, оној првој, оној која Га је напустила, у коме јој је рекао како то никада није био у стању да убије у себи... како је, кад му се једном учинило да ју је спазио пред Риџенсом, осетио клонулост и празнину у себи и како је једном ишао за неком женом, низ Boulevard, која је по нечему подсећала на њу, страхујући да се увери да то није она, страхујући да ће изгубити то осећање. Како је свака са којом је спавао само учинила да још више осети како му она недостаје. Како оно што је она учинила нимало није важно пошто он зна да не може да се излечи од љубави према њој. Написао је то писмо у Клубу, потпуно трезан, и послао га у Њујорк, молећи је да му пише на службену адресу у Париз. То је изгледало сигурно. И те ноћи, зато што му је она толико

недостајала да је у себи осећао мучну болну празнину, одлутао је до Таксима, позвао једну девојку и одвео је на вечеру. После је отишао са њом у неки локал да игра, она је веома слабо играла и оставио ју је због једне ватрене јерменске девојчуре, која се трбухом толико припијала уз њега да га је то скоро пекло. После туче, отео ју је од неког енглеског артиљеријског подофицира. Тај артиљерац га је изазвао напоље и тукли су се у мраку на калдрми, на сред улице. Ударио га је два пута снажио, са стране у вилицу и кад овај није пао, знао је да ће доћи до озбиљне борбе. Артиљерац га је ударио у трбух, а затим поред ока. Он је поново замахнуо левом и свом снагом ударио; артиљерац се бацао на њега, шчепао га за капут и одвалио му рукав, а он га је два пута лупио иза ува и онда треснуо десном и одгурнуо. Када се артиљерац срушио и пао право на главу, он је побегао са девојком јер су чули да наилази војна полиција. Улетели су у један такси и возили се дуж Босфора до Римили Хиса и наоколо, а онда натраг у свежу ноћ и у постељу, а она је била презрела као што је и изгледала, али глатка, сомотаста као ружина латица, сочна и слатка, глатког трбуха, крупних груди и позади јој није требало јастуче; оставио ју је пре но што се пробудила, а изгледала је прилично подбула у првом свитању и он се појавио у Пера Паласу с модрицом на оку и капутот преко руке јер му је један рукав недостајао.

Те исте ноћи кренуо је за Анадолију, и присећао се како је касније на том путовању целог дана јахао кроз поља засађена маком, који су гајили ради опијума, и како се на крају чудно осећао од њега, и како су сва одстојања изгледа била погрешно израчуната на оном месту где су вршили напад са новоприспелим Константиновим официрима, који нису знали ништа под милим богом, а артиљерија је пуцала у трупе и британски посматрач плакао као дете.

Тога дана је први пут видео мртве људе у белим балетским сукњицама и опанцима с посуврнутим врховима и кићанкама на њима. Турци су упорно и у гомилама надирали и видео је како људи у сукњицама беже и официри пуцају у њих, а онда и сами беже; и он и британски посматрач бежали су исто тако све

док га плућа нису заболела и док није у устима осетио укус бакарног новца, и онда су се зауставили иза неких стена, а Турци су још више надирали у гомилама. Касније, видео је ствари које никада није могао ни замислити, а још касније видео је и много горе. И тако, када се овога пута вратио у Париз није могао о томе да говори и није подносио да му то неко помиње. А у кафани, кад је пролазио туда, седео је онај амерички песник са гомилом тањирића пред собом и глупим изразом на своје кромпирастом лицу, разговарајући о дадаизму са једним Румуном који је рекао да се зове Тристан Цара, и који је увек носио монокл и имао главобољу; и, када се вратио у стан са својом женом коју је сада опет. волео, кад су све свађе и све лудости прошле, задовољан што је код куће, послали су му из канцеларије пошту у стан. И тако једнога јутра стиже на послужавнику одговор на оно писмо које је он написао, и кад је спазио рукопис сав је претрнуо и покушао да то писмо гурне под друга. Али његова жена рече: „ Од кога је то писмо, драги?“ и то је био крај тога почетка.

Сећао се добрих дана са свима њима, и свађа. Увек су бирале најлепша места за свађе. А зашто су се увек морале свађали када се он најпријатније осећао? Никада о томе није писао јер, пре свега, није никога хтео да повреди, а затим, изгледало му је да и без тога има довољно о чему да пише. Али увек је мислио да ће коначно писати и о томе. Било је тако много ствари за писање. Видео је како се свет мења; не само догађаји; мада их је видео доста, и посматрао је људе, али је запажао и ону тананију промену и сећао се какви су ти људи били у различитим временима. Он је учествовао у свему томе и све је то посматрао и његова је дужност била да о томе пише; али ето, сада више никада неће моћи писати.

„Како се осећаш?“ упита она. Сада је изашла из шатора, после купања.

„Добро.“

„Да ли би сада могао да једеш?“ Иза ње он спази Мола са столом на расклапање и другог момка са посуђем.

„Желим да пишем“, рече он.

„Требало би да поједеш мало чорбе да би одржао снагу.“

„Ја ћу ноћас умрети“, рече он. „Није потребно да одржавам снагу.“

„Немој бити мелодраматичан, Хари, молим те“, рече она.

„Зашто не помиришеш мало? Сада сам већ труо допола бутине. Зашто, до ђавола, да изигравам луду са том чорбом? Моло, донеси виски и соду!“

„Молим те, поједи чорбу“, рече она благо.

„Добро.“

Чорба је била сувише врела. Морао је да је држи у шољи док се није довољно охладила, а онда је нагнуо и на душак попио.

„Ти си дивна жена“, рече он. „Не обраћај пажњу на мене.“

Она га погледа оним својим тако добро познатим, милим лицем са фотографија у листовима *Spur и Town* и *Country*, само мало мање лепим од пића, само мало мање лепим од чулних уживања, али у листовима *Town* и *Country* нису никада биле показане те лепе груди и та бедра и те мале руке што тако нежно милују по леђима и, док ју је гледао и спазио њен добро познати умиљати осмејак, он осети како смрт поново наилази. Овога пута није налетела. Дошла је као дашак ветра од којег свећа затрепери и пламен суне увис.

„Касније могу да изнесу мрежу за лежање и окаче је о дрво и подстакну ватру. Ја ноћас нећу у шатор. Не вреди премештати се. Ноћ је ведрa. Неће бити кише.“

Тако се дакле умире, у нечујном шапутању. Е па, више неће бити свађања. То је могао да обећа. Ово једино искуство, које још никада није имао, неће сада покварити. А можда и хоће. Он је све кварио. Али можда и не би.

„Ти не умеш да пишеш по диктату, је ли?“

„Никад нисам учила“, рече му она.

„Ништа онда.“

Наравно, није било времена, мада је изгледало као да се све уклапа, тако да би се све могло сажети у један параграф ако се правилно срочи.

На брегу више језера налазила се једна брвнара, с пукотинама затиснутим малтером. На мотки поред врата

било је звоно којим су позивали на обеде. Иза куће била су поља, а иза поља шумарак. Од куће до малог пристаништа низао се ред топола. И дуж рта расле су тополе. Један пут пео се у брда поред ивице шумарка и дуж тога пута он је брао купине. А онда је та брвнара изгорела и у њој су изгореле и све пушке које су биле окачене о вешалице од јеленских ногу изнад отвореног огњишта, а после тога су њихове цеви, са оловом које се истопило у магаџинима и са изгорелим кундаџима, лежале у гомили пепела од кога су правили цеђ за велике гвоздене казане у којима се кувао сапун; и кад би упитали деду да ли се сме играти са њима, он би рекао „не“. То су, знате, још увек биле његове пушке, а он никада није купио друге. Није више ни ишао у лов. Кућа је била поново саграђена на истом месту, сада од грубо тесане дрвне грађе, и била је бело обојена, а са њеног трема виделе су се тополе и језеро иза њих, али пушака више није никада било. Цеви пушака које су висиле о јеленским ногама на зиду у брвнари сада леже напољу на гомили пепела, и нико их се и не дотиче.

У Шварцвалду, после рата, узели смо под закуп један поток пун пастрмки, а до њега су водила два прилаза. Једна стаза силазила је са Триберга у долину и водила поред друма, у сенци дрвећа, којим је бели друм био оивичен, а затим се пела споредним путем који води кроз брда поред многих малих фарми са великим шварцвалдским кућама, све док друм не пресече тај поток. На том месту почињало је наше пецање.

Други је прилаз био да се човек попне узбрдо до ивице шума, а затим пређе преко врхова брегова кроз борове шуме, па онда избије на ивицу једне ливаде и спусти се том ливадом до моста. Уз поток расле су брезе, а поток није био велик, већ узан, бистар и брз и пун вирова. Где је вода подлокала корење бреза. У хотелу у Трибергу сезона је била одлична за власника. Било је врло пријатно и сви смо се веома спријатељили. Следеће године дошло је до инфлације и новац, који је власник зарадио претходне сезоне, није био довољан ни за куповину намирница потребних за отварање хотела, и власник се обесио.

То би могло да се диктира, али не би могло да се диктира о *Place Contrescarpe*, Где су продавци цвећа бојили своје цвеће на улици и боја текла преко плочника, тамо Где су аутобуси полазили, и о старцима и старицама увек пијаним од вина и рђаве комовице, о деци којој је од хладноће увек нос цурио; о задаху прљавог зноја, о сиротињи и пијанчењу у *Cafe des Amateurs* и о проституткама из *Bal Musette* изнад кога су становали. О оној *concierge*,^[6] која у својој *loge* забавља коњаника Републиканске Гарде док његов шлем са украсом од коњског репа лежи на столици. О оној *locataire*^[7] с друге стране ходника чији је муж био бициклички тркач и о њеној радости оног јутра у *Cremerie* кад је отворила *L'Auto* и видела да је стигао трећи у трци *Paris-Tours*, његовој првој великој трци. Сва је поцрвенела и смејала се, а онда је устрчала уз степенице плачући и држећи жути спортски лист у руци. Ни о мужу оне жене што је држала *Bal Musette*, а који је био такси шофер, па када је он, Хари, морао рано да путује авионом, муж би куцнуо на врата да га пробуди и обојица би пре поласка испила по чашу белог вина крај тезге од цинка у бару. Тада је познавао све суседе у спој четврти, јер су сви били сиромашни.

Око тога *Place* било је две врсте људи: пијаница и спортисти. Пијанице су на тај начин заборављале своје сиромаштво; спортисти су га отклањали вежбањем. То су били потомци комунара и није им било тешко да се политички определе. Знали су ко је пострелјао њихове очеве, њихове рођаке, њихову браћу и пријатеље када су версајске трупе наишле и заузеле град после Комуна и погубиле свакога кога су могле да ухвате са жуљевитим рукама, качкетом или било којим другим обележјем да је радник. И у тој сиротињи у тој четврти, преко пута једне *Boucherie Chevaline*^[8] и једне винарске задруге, он је написао једино почетак свега што је требало да уради. Ниједан други крај Париза није заволео као овај: Гранато дрвеће, старе бело окречене куће, доле мрко обојене, дугачке зелене аутобусе на округлом тргу, пурпурне боје за цвеће на тротоару, наглу низбрдицу *rue Cardinal Lemoine* према реци и, са друге стране Гужва и закрченост у уској улици *Mouffetard*. Па она улица која води ка Пантеону,

улица у тој четврти по којој су Гуме Глатко клизиле, са високим уским кућама и јевтиним високим хотелом у коме је Пол Верлен умро. Биле су само две собе у стану у коме су становали, а он је имао једну собу на последњем спрату тога хотела за коју је плаћао шездесет франака месечно и у којој је писао, а одатле је могао да види кровове и димњаке и све париске брежуљке.

Из овога стана МОГЛО је једино да се види место продавца угља и дрва. Продавао је и вино, и то рђаво вино. Златна коњска Глава испред *Boucherie Chevaline* где су у отвореном излогу висиле црвене и златножуте полутке меса; и зелено обојена зграда винарске задруге у којој су куповали вино, добро и јевтино вино. Остали видик запремали су окречени зидови и прозори суседа. Ти суседи би ноћу, кад је неко лежао пијан на улици и јечао и стењао у оном типично француском *ivresse*,^[9] за које вам се сигурно тврдило да не постоји, отварали своје прозоре, а затим би се зачуо жагор Гласова.

„Где ли је тај полицајац? Када вам не треба тај тип је увек ту. Спава човек са неком *concierge*. Зовите *agents*.“^[10] И све тако док неко не пљусне кофу воде кроз прозор и јечање престане. „Шта је то? Вода. Аха, то је баш паметно. И прозори би се затварали. Мари, његова *femme de menage*, буну се против осмочасовног радног времена, Говорећи: „Ако муж ради до *midnight*, он се само мало поднапије успут до куће и не потроши сувише МНОГО. АКО ради само до пет, опија се свако вече и нема новца. Жене радника су те које највише трпе од овог скраћивања радног времена. „

„Зар нећеш још мало чорбе?“ упита га сада жена.

„Не, хвала лепо, нећу. Веома је добра.“

„Пробај само мало.“

„Ја бих волео један виски са содом.“

„То није добро за тебе.“

„Не. За мене то је зло. Текст и музика од Кол Портера. То сазнање да лудујеш за мном.“

„Ти знаш да ја волим да пијеш.“

„Ох, да, само то ми шкоди.“

Кад она оде, помисли он, имаћу све што желим. Не баш све што желим, али све што је овде. Ох, како је био уморан. Сувише уморан. Одспаваће мало. Лежао је мирно и смрт није била ту. Мора да је скренула неком другом улицом. Ишла је удвоје, на бициклима, и кретала се потпуно нечујно по плочнику.

Не, никада није писао о Паризу. Није писао о оном Паризу који му је био драг, Али шта да се каже и о свему осталом о чему никада није писао?

Шта је са оним ранчом у сребрнастосивом жбуњу жалфије, с брзом, прозирном водом у каналима за наводњавање и јаким зеленилом детелине луцерке. Стаза се пела у брда, а Говеда су лети била плашљива као јелени. Мукање и стална бука и споро кретање стада које подиже прашину кад га у јесен терају у долину. А иза планина, у вечерњој светлости, оштро и јасно се оцртава планински врх, и кад је по месечини силазио стазом јашући, она се беласала кроз долину. Сад се сећао како се спуштао кроз шуму, по мраку, држећи се коњу за реп кад се баш ништа није видело и присећао свих прича које је намеравао да напише.

О оном сулудом момку надничару који је онда остао на ранчу и коме је речено да никоме не да сена, и о оном матором покварењаку из Форкса који је пребио момка када је овај заступао његове интересе не дајући му да узме мало сточне хране. Момак се успротивио, а старац је рекао да ће га опет пребити. И кад је покушао да уђе у амбар, момак је зграбио пушку из кухиње и убио га, а када су се вратили на ранч тај старац је већ недељу дана лежао мртав, смрзнут у коралу, а пси су ?а већ донекле пождерали. И оно што је од њега остало увили су у ћебе, натоварили на санке, увезали конопцем, а момак је помагао да се тај терет вуче, и њих двојица извукли су га на скијама до друма и спустили шездесет миља до Града да предају момка властима. Није ни слутио да ће га ухапсити. Мислио је да је извршио своју дужност, да сте му пријатељ и да ће бити награђен. Он је помагао да старца довуку тако да се сазна како је старац био рђав и да је покушао да украде сточну храну која није била његова, а када је шериф ставио

лисице момку, он није могао да верује. Онда је заплакао. То је била једна прича коју је чувао у себи да би је написао. Знао је бар двадесет добрих прича из тога краја, а никада није ниједну реч написао. Зашто?

„Реци им ти зашто“, рече он.

..Шта зашто, драги?“

„Ништа.“

Сада она није више тако много пила, откако је њега имала. Али, ако остане жив, никада не би писао о њој, он је то знао сада. Ни о било којој од њих. Оне богате биле су досадне и сувише су много пиле, или су претерано играле трик-трака. Биле су досадне и понављале су се. Сетио се сиротог Џулијана и његовог романтичног страхопоштовања према њима и како је једном започео неку причу која је почињала: „Велики богаташи разликују се од тебе и мене.“ И како је неко казао Џулијану: „Да, они имају више пара.“ Али Џулијану то није било смешно. Он је мислио да су они једна нарочита, чаробна врста људи, а кад је схватио да нису, то га је поразило више но ма која друга ствар која га је поразила.

Презирао је оне који су доживели пораз. Не мора се нешто волети ако се за то има разумевања. Могао је све да поднесе, мислио је, јер га ништа није могло да повреди ако није марио за то.

Е па, добро. Сада нећу марити за смрт. Оно чега се увек плашио то су болови. Могао је да подноси бол као и свако други, ако не траје сувише дуго и ако га не исцрпљује, али ово је било нешто што ужасно боли и, баш када је осетио да га то слама, бол је престао.

Сећао се давних дана када је Вилијамсона, официра бомбаша, погодила ручна граната коју је бацио неко из немачке патроле док се он те ноћи провлачио кроз жицу и како је јаукао и молио свакога да га убије. Био је то дебео човек, врло храбар и добар официр, мада је био склон фантастичним подвизима. Али те ноћи заплео се у жице и ракета га је осветлила; утроба му се просула по жицама и тако, кад су га унели у ров, живог, морали су је кидати да би га ослободили. Убиј ме, Хари. Тако ти бога,

убиј ме. Једном су расправљали о томе како Господ никада не шаље човеку ништа што овај не би могао поднети и неко је заступао теорију како то значи да у извесном тренутку болови аутоматски престају. Али он се увек сећао Вилијамсона, те ноћи. Ништа није престало код Вилијамсона док му није дао све своје таблете морфијума које је увек за себе чувао, али ни оне нису одмах почеле да делују.

Ипак је ово сада што он осећа било врло лако; и, ако не буде горе но што је досад било, нема због чега да брине. Само што би више волео да је у бољем друштву.

Размишљао је мало о друштву које би волео да има.

Не, помислио је, када све што чинимо, чинимо и сувише дуго, и сувише касно, не може се очекивати да ћемо још затећи људе ту. Сви су људи отишли. Забава је завршена и сад се остаје насамо са домаћицом.

Ово умирање досадило ми је као и све друго, помислио је.

„Досадно је“, рече он гласно.

„А шта то, драги мој?“

„Све што човек ђаволски дуго ради.“

Посматрао је њено лице између себе и ватре. Седела је заваљена у столици и светлост ватре обасјавала је пријатне црте њеног лица и он виде да је сањива. Чуо је хијену како завија у непосредној близини ватре.

„Писао сам“, рече он. „Али уморио сам се.“

„Мислиш ли да ћеш моћи да спаваш?“

„Волим да седим овде с тобом.“

„Осећаш ли нешто необично?“ упита је он.

„Не. Само сам мало сањива.“

„А ја осећам“, рече он.

Управо је осетио како му смрт опет прилази.

„Знаш, једино што никада нисам изгубио, то је радозналост“, рече јој он.

„Ти никада ништа ниси изгубио. Ти си најпотпунији човек кога сам икада познавала.“

„Христе“, рече он. „Како једна жена мало зна. Шта је то? Твоја интуиција?“

Јер, баш тада, смрт је дошла и положила главу на ноге његове постеље и он је осетио њен дах.

„Никада не веруј у оно о коси и о лобањи“, рече јој он. „То могу исто тако да буду и два полицајца на бициклима, или да буде и нека птица. Или може да има широку њушку као хијена.“

Сада се она ближе примакла њему, али није више имала облика. Само је заузимала простор.

„Реци јој да оде.“

Није отишла, само се још више примакла.

„Твој дах је паклено гадан“, рече јој он. „Ти смрдљиви гаде.“

Она се још ближе примакла и сада није могао да јој говори, а кад она виде да он више не може да говори, дође још ближе, и сада он покуша да је отера ћутке, али она се тако примаче да му је свом тежином притискала груди и, док је ту чучала, а он није могао да се покрене, ни да проговори чуо је како жена рече: „Бвана сада спава. Подигните постељу врло пажљиво и унесите је у шатор.“

Он није могао да говори и да јој каже да је отера, а она је чучала, сада још тежа, тако да није могао да дише. А онда, када подигоше постељу, одједном је опет све било добро и терет му спаде са груди.

Било је јутро и то јутро већ добро поодмакло и он зачу авион. Изгледао је веома сићушан кад се појавио, и онда је направио један широки круг, и момци истрчаше и запалише ватре, употребљавајући керозинско уље, и нагомилаше на њих траве тако да се створише два велика стуба дима на сваком крају те заравни, а јутарњи поветарац носио је дим ка логору. Авион начини још два круга, овога пута ниско, а онда склизну наниже, исправи се и глатко спусти, и стари Комптон изађе у широким чакширама, у капуту од твида и мрком филцаном шеширу и упути се ка њему.

„Шта је то с тобом, матори јарче?“ рече Комптон.

„Нога не ваља“, рече он. „Хоћеш ли да мало доручкујеш?“

„Хвала. Само мало чаја. Знаш, ово је наш мали 'Мољац'. Нећу моћи да узмем и мемсахиб. Има места само за једну особу. Твој камион је на путу.“

Хелен поведе Комптона у страну и поразговара са њим. Комптон се врати ведрији но малочас.

„Одмах ћемо те унети“, рече он. „Вратићу се по мем. Нажалост, мораћу да се спустим у Арушу да узмем гориво. Боље би било да кренемо.“

„А твој чај?“

„Знаш, баш ми се много и не пије.“

Момци подигоше пољску постељу, заобиђоше са њом око зелених шатора и доле поред стене, па равницом и поред ватре коју је ветар распиривао и која је сада горела светлим пламеном јер је прогутала сву траву, а онда до малог авиона. Било је тешко унети га. Кад је једном већ био унутра, он се завали на кожно седиште, а ногу испружи на један део Комптоновог седишта. Комптон упали мотор и уђе. Он махну руком Хелени и момцима, а кад се праскање мотора претвори у старо познато брујање, они кренуше и направише заокрет док је Компи пазио на рупчаге од дивљих вепрова, брујећи и одскачући дуж стазе између две ватре и уз последњи потрес узлетео. Он их је видео све како стоје доле и машу; видео је логор крај брега, који је постајао све више пљоснат, и равницу која се ширила, групе дрвећа и честар, све више спљоштене, док су трагови дивљачи сада право водили до исушених појила, а спазио је и један нов извор о коме ништа није знао. Зебре, сада мала заобљена леђа и гну, сада тачке са великим главама који су изгледали као да се пењу док су се као дуги прсти кретали равницом, а онда разбежали, чим би се ова сенка приближила, били су сада сићушни, и кретање им више није подсећало на галоп. Равница, докле год је поглед допирао, била је сада сиво-жута, а пред њим су била Компијева леђа у твиду и мрки филцани шешир. Онда су летели изнад планина где су се изненада указивале дубине зелених шума и падине обрасле бамбусом, и онда опет густа шума, у облику узвишица и увала, док их нису прелетели; брегови су се сада спуштали и онда је опет настала равница, сада врела и пурпурно мрка, сва испуцала од жеге и Компи се освртао да види како је њему. А онда су се пред њима указале дуге мрачне планине.

А сада, уместо да продуже за Арушу, они скренуше лево; он је сигурно израчунао да имају довољно бензина, и погледавши доле, спази ружичаст растресит облак који се кретао изнад земље, у ваздуху, као први снег у снежној мењави која долази незнано откуд, а он је знао да су то скакавци који долазе с југа. Онда су почели да се пењу и као да су летели на исток, а затим се смрачило и они западоше у олују; киша је толико лила да је изгледало да лете кроз водопад, а онда су из ње изашли, и Компии окрете главу, насмеја се широко и показа некуда тамо, напред, и све што је он могао да види био је, као цео свет широки, велики, високи, сунцем обасјани и невероватно бели четвртасти врх Килиманџара. И тада је знао да се он баш тамо упутио.

Управо тада хијена престаде да завија у ноћи и отпоче да пушта неке необичне, људске гласове, готово као јецање. Жена је то чула и немирно се покренула. Није се пробудила. У сну је била код куће на Лонг Ајленду, уочи првог изласка њене ћерке на бал. Некако је ту био и њен отац и био је врло груб. А онда они гласови које је хијена пуштала постадоше тако јаки да се она пробуди и за тренутак није знала где се налази, и веома се уплашила. Затим узме електричну лампу и осветли другу постељу коју су унели кад је Хари заспао. Могла је да види његово тело испод мреже против москита, али је некако био извукао ногу и висила му је низ постељу. Сви завоји беху спали и она није могла да је гледа.

„Моло“, викну она. „Моло! Моло!“

Затим рече, „Хари, Хари!“ А онда повишеним гласом, „Хари, молим те. Ох, Хари!“

Одговора није било и није могла да чује његово дисање. Напољу, близу шатора, хијена је извијала оне исте чудне звуке који су је пробудили. Али њено срце је толико лупало да она то није чула.

ГОРЕ У МИЧИГЕНУ

Џим Гилмор дошао је у Хортонс Беј из Канаде. Купио је ковачницу од старог Хортона. Џим је био онизак и црномањаст, имао је велике бркове и крупне шаке. Био је добар поткивач и није личио на ковача чак ни онда кад је опасивао кожну кецељу. Становао је на спрату изнад ковачке радионице и хранио се код Смитових.

Лиз Коутез је радила код Смитових. Госпођа Смит, крупна и чиста жена, говорила је да је Лиз Коутез најуреднија девојка коју је икада видела. Лиз је имала лепе ноге и увек је носила чисте цицане кецеље, и Џим је приметио да јој је коса увек уредно очешљана позади. Допадало му се њено лице јер је било тако ведро, али никада није мислио о њој.

Лизи се Џим много допадао. Допадао јој се начин на који је ходао наилазећи из радионице и често је прилазила кухињским вратима да га посматра како иде друмом. Допадали су јој се његови бркови. Допадало јој се како му зуби блесну када се насмеши. Нарочито јој се допадало то што није личио на ковача. Једнога дана, док се Џим умивао у лавору пред кућом, открила је да јој се допадају црне маљнице на његовим рукама и то како су му руке беле више лактова поцрнелих од сунца. Осећала се чудно што јој се то допада.

Варошицу Хортонс Беј сачињавало је пет кућа на главном друму између Бојн Ситија и Шарлвоа. Ту су се налазиле трговачка задруга и пошта са високим лажним прочељем и веома често неким испрегнутим колима испред ње, Смитова кућа, Страндова кућа, Дилвортова кућа, Хортонова и Ван Хусенова кућа. Куће су се налазиле у великом брестовом шумарку, а друм је био веома песковит. Са обе стране друма пружале су се њиве и шуме. На горњем делу пута била је методистичка црква, а на доњем, у супротном правцу, месна

школа. Ковачница је била црвено обојена и налазила се преко пута школе.

Стрм пешчани пут спуштао се низбрдо кроз шуму до залива. Са задњих врата Смитове куће виделе су се шуме које су допирале до језера и друга страна залива. У пролеће и лето било је веома лепо. Залив је био модар и бистар, а иза рта, од поветарца који је дувао из Шарлвоа и са Мичигенског језера, обично су се беласале пенушаве кресте таласа по језеру. Са задњих врата Смитове куће Лиз је посматрала шлепове натоварене рудом, далеко на пучини језера, како плове ка Бојн Ситију. Кад их је посматрала, изгледало је да се уопште не крећу, али ако би ушла да пере судове и онда опет изашла, ти шлепови би већ ишчезли иза рта.

Лиз је сада све време мислила на Џима Гилмора. Изгледало је да он не води много рачуна о њој. Разговарао је о послу са Ди Џи Смитом и о Републиканској странци и Џејмсу Г. Блејну^[11]. Увече, поред лампе у предњој соби читао је *The Toledo Blade*^[12] и новине из Гренд Репида или је излазио да остима лови рибу у заливу, уз светиљку, са Ди Џи Смитом. У јесен су он, Смит и два пса одлазили на излет у равнице обрасле боровима, иза Вандербилта, у лов на јелене. Лиз и госпођа Смит припремале су им храну, и то четири дана пре њиховог поласка. Лиз је желела да спреми нешто нарочито за Џима, али на крају није ништа спремила јер се бојала да затражи јаја и брашно од госпође Смит, а плашила се да их купи зато што би је госпођа Смит ухватила приликом кувања. Госпођа Смит јој не би замерила, али Лиз се бојала.

За све то време, док је Џим био одсутан и ловио јелене, Лиз је мислила на њега. Било је тако страшно кад је отишао. Није могла добро да спава кад је мислила на њега, али је у том размишљању открила и неку необичну радост. Кад би се томе предала, било јој је лакше. Те ноћи пред њихов повратак уопште није могла да спава, односно мислила је да није спавала јер се све то о спавању и неспавању измешало у сну. Кад је угледала кола на друму осетила је како је целу обузима нека чудна слабост. Није могла да сачека да види Џима и чинило јој се да ће све бити у реду кад се он врати. Кола се зауставише пред

кућом испод великог бреста, а госпођа Смит и Лиз изиђоше. Сви су људи били зарасли у браде, а у задњем делу кола налазила су се три јелена; њихове витке ноге стрчале су круто преко ивице кола. Госпођа Смит пољуби мужа, а он је обгрли. Џим рече: „Здраво, Лиз“, и широко се насмеши. Лиз није знала шта ће се десити кад се Џим врати, али била је сигурна да ће се нешто десити. Ништа се није десило. Људи су се лепо вратили кућама, то је било све. Џим смаче шаторско крило са јелена и Лиз их погледа. Ту је био један крупан срндаћ. Био је крут и тешко га је било понети из кола.

„Јесте ли га ви уловили, Џиме?“ упита Лиз.

„Ах, зар није диван?“ Џим га натовари на леђа и понесе у пушницу.

Те ноћи Чарли Вајмен остаде на вечери код Смитових. Сувише је касно било да се врати у Шарлвоа. Људи се умише и поседаше у предњу собу чекајући на вечеру.

„Је ли нешто остало у оном ћупу, Џиме?“ упита Ди Џи Смит, и Џим оде до кола која су стајала под надстрешницом и донесе балон вискија који су понели са собом у лов. Био је то балон од четири галона и у њему је остало још вискија који је бућкао по дну. Џим добро повуче из њега враћајући се натраг у кућу. Било је тешко подићи тако велики балон да би се пило из њега. Мало вискија просу му се по кошуљи, напред на грудима. Она двојица се насмешише кад Џим уђе са балоном. Ди Џи Смит затражи чаше и Лиз их донесе. Ди Џи Смит насу три велике чаше.

„Е па, у твоје здравље, Ди Џи“, рече Чарли Вајмен.

„У здравље оног врашки великог срндаћа, Џиме“, рече Ди Џи.

„У здравље свих оних које смо промашили, Ди Џи“, рече Џим и попи наискап своју чашу.

„Ово је баш право пиће за људе.“

„Од њега нема бољег лека у ово годишње доба „ „Момци, како би било још по једну?“

„Само нек тече, момци.“

„У здравље идуће године.“

Џим је почео дивно да се осећа. Волео је укусу и јачину вискија. Био је радостан што се вратио својој удобној постељи и топлој храни и радионици. Он попи још једну чашу. Људи поседаше за

вечеру осећајући се веома раздрагано, али су се понашали врло пристојно. Лиз седе за сто пошто је донела храну и поче да једе заједно са осталима. Била је то добра вечера. Људи су озбиљно јели. После вечере поново пређоше у предњу собу и Лиз распреди сто заједно са госпођом Смит. Онда се госпођа Смит попе горе, а убрзо и господин Смит пође за њом. Џим и Чарли још су седели у предњој соби. Лиз је седела у кухињи поред штедњака претварајући се да чита неку књигу и мислећи о Џиму. Није хтела да пође на спавање јер је знала да ће Џим ускоро изићи и желела је да га види кад буде излазио и да понесе његов лик са собом на починак.

Мислила је упорно о њему и онда Џим изиђе. Очи су му биле сјајне, а коса помало разбарушена. Лиз обори поглед на своју књигу. Џим јој се примаче с леђа и застаде иза њене столице и она је могла да га осети како дише, а онда је загрли.

Осетила је да су јој груди набрекле и постале чврсте и да су се брадавице надигле под његовим шакама. Лиз се ужасно уплашила — никада је нико није дотакао — али је помислила: Најзад ми је дошао. Он је одиста дошао.

Била се укочила јер се страховито уплашила и уопште није знала шта да уради, а онда је Џим чврсто притисну о столицу и пољуби. У њој то изазва тако оштро, болно, увредљиво осећање да је помислила како неће моћи да издржи. Осећала је Џима тачно кроз наслон од столице и више није могла да издржи, а онда као да се нешто прекиде у њој, и оно осећање постаде топлије и блаже. Џим ју је чврсто држао прислоњену о столицу и она је то сада и сама желела, а Џим прошапта: „Хајде да прошећамо.“

Лиз скиде свој капут са вешалице на кухињском зиду и они изиђоше. Џим ју је једном руком држао обгрљену, и сваки час су застајкивали, припијали се једно уз друго и Џим ју је љубио. Није било месечине и газили су до чланака по песковитом друму који се спуштао кроз шумарак до пристаништа и стоваришта у заливу. Вода је тихо запљускивала дрвене стубове и рт се црнео на другој страни залива. Било је хладно, али је Лиз сва горела због Џимове близине. Седоше под надстрешницу стоваришта и Џим привуче Лиз сасвим уза се. Била је заплашена. Једна

Џимова рука се подвуче испод њене хаљине и поче да је милује по грудима, а друга почиваше на њеном крилу. Била је заплашена и није знала како ће Џим поступити са њом, али се привила присно уз њега. Онда се рука која је изгледала тако тешка у крилу подиже и она је осети на својој нози и како пузи све више.

„Немојте Џиме“, рече Лиз. Џимова рука клизну навише.

„Не смете то, Џиме. Не смете.“ Ни Џим ни његова рука нису обраћали никакву пажњу на њу.

Даске су биле тврде. Џим је задигао њену хаљину и покушавао да јој нешто уради. Бојала се, али је то и желела. То је морало да се догоди, али ју је и плашио.

„Не смеш то да урадиш, Џиме, не смеш.“

„Морам. И сада. Знаш да морамо.“

„Не, не морамо, Џиме. Не морамо. Ох, није право. Ох, тако је тешко и тако боли. Не можеш. Ох, Џиме, Џиме. Ох.“ Борове даске на пристаништу биле су тврде, и пуне ивера, и хладне, и Џим је био тако тежак на њој и повредио ју је. Јиз га одгурну, било јој је тако неудобно, била је тако стиснута. Џим је заспао. Није се ни помакао. Она се с напором извуче испод њега и седе, исправи сукњу и капут и покуша да доведе косу у ред. Џим је спавао, а уста су му била мало отворена. Лиз се наже над њим и пољуби га у образ. Још увек је спавао. Она мало подиже његову главу и продрма је. Он само помери главу и прогута пљувачку. Лиз поче да плаче. Упути се до ивице пристаништа и загледа се у воду. Измаглица се дизала са залива. Било јој је хладно и осећала се јадно и чинило јој се да је све пропало. Вратила се натраг тамо где је Џим лежао још једном га продрмуса да се увери. Плакала је.

„Џиме“, рече она. „Џиме. Молим те, Џиме.“

Џим се промешкољи и још се више скупил у сну. Лиз скиде свој капут, наже се над њим и покри га капутом. Брижљиво и уредно подвиг га свуда око њега. Онда пређе преко мола и упути се стрмим песковитим путем кући. Са залива је хладна измаглица надирала у шуму.

ДЕСЕТ ИНДИЈАНАЦА

После једног Четвртог јула,^[13] возећи се касно кући из града у великим теретним колима са Џое Гарнером и његовом породицом, Ник срене успут деветорицу пијаних Индијанаца. Памтио је да их је било девет јер је Џое Гарнер, возећи у сумрак притезао узде коњима, скакао доле на друм и извлачио неког Индијанца из бразда које су оставили точкови кола. Индијанац је спавао, лица забијена у песак. Џое га је одвукао у жбуње и попео се натраг на бок теретних кола.

„Са овим их је девет“, рече Џое, „само одавде до почетка града.“

„Ти Индијанци“, рече госпођа Гарнер.

Ник је седео на задњем седишту са два Гарнерова сина. Гледао је напоље са задњег седишта да види куда је Џое одвукао Индијанца с пута.

„Је ли то био Били Тејбшо?“ упита Карл.

„Није.“

„Његове панталоне су много личиле на Билијеве.“

„Сви Индијанци носе исте панталоне.“

„Ја га уопште нисам ни видео“, рече Франк. „Тата је сишао на друм и попео се натраг пре но што сам ишта видео. Мислио сам да убија неку змију.“

„Многи Индијанци ће ноћас убијати змије, чини ми се“, рече Џое Гарнер.

„Ти Индијанци“, рече госпођа Гарнер.

Возили су се даље. Пут је скретао са главног друма и пео се у брда. Коњи су тешко вукли, а дечаци сиђоше и пођоше пешице. Пут је био песковит. Ник погледа уназад са врха брега код школе. Видео је светлости Петоскеја и, преко малога залива, светлости луке Спрингса. Поново се попеше у кола.

„Требало би да наспу мало шљунка на овај део пута“, рече Џое Гарнер. Теретна кола ишла су путем кроз шуму. Џое и госпођа Гарнер седели су близу једно уз друго на предњем седишту. Ник је седео између двојице дечака. Пут изби на чистину.

„Баш овде је тата наишао на сканка^[14].“

„То је било још мало даље.“

„Није важно где је било“, рече Џое, не окрећући главу. „Свако место је подједнако згодно да човек наиђе на сканка.“

„Видео сам два сканка синоћ“, рече Ник.

„Где?“

„Доле крај језера. Тражили су мртве рибе по обали.“

„То су вероватно били ракуни“, рече Карл.

„Били су сканкови. Мислим да знам шта је сканк.“

„И требало би“, рече Карл. „Имаш девојку Индијанку.“

„Престани да говориш тако, Карл“, рече госпођа Гарнер.

„Е па они отприлике подједнако заударају.“

Џое Гарнер се насмеја.

„Престани да се смејеш, Џое, рече госпођа Гарнер. „Не желим да Карл тако говори.“

„Ники, имаш ли ти девојку Индијанку?“ упита Џое.

„Не.“

„Јесте, има, тата“, рече Франк. „Пруденс Мичел је његова девојка.“

„Није она.“

„Он сваки дан иде да је види.“

„Не идем.“ Седећи између два дечака, Ника је обузимало једно мучно и срећно осећање када су га задиркивали због Пруденсе Мичел. „Није она моја девојка“, рече он.

„Само га слушајте“, рече Карл. „Виђам их заједно сваки дан.“

„Карл није у стању да нађе себи девојку“, рече његова мајка, „чак ни једну свко^[15].“

Карл је ћутао.

„Карл не уме са девојкама“, рече Франк.

„Ти да умукнеш.“

„У праву си ти, Карл“, рече Џое Гарнер. „Девојке никад нису усрећиле човека. Погледај свога тату.“

„Да, то је твоје мишљење“, и госпођа Гарнер се примаче ближе до Џоа када теретна кола почеше да трузкају. „Е па, у своје време имао си ти пуно девојака.“

„Кладио бих се да тата никада није пожелео да има једну скво за девојку „

„Немој баш тако да мислиш“, рече Џое. „Ник, боље би било да припазиш да сачуваш Пруди.“

Његова жена му нешто шапну и Џое се насмеја.

„Чему се то смејете?“ упита Франк.

„Немој да кажеш, Гарнере“, опомену га жена.

Џое се поново насмеја.

„Нека Ники задржи Пруденс“, рече Џое Гарнер. „Ја сам себи нашао добру девојку.“

„Тако се говори“, рече госпођа Гарнер.

Коњи су тешко теглили по песку. Џое замахну у мраку бичем.

„Хајде, повуците. Имаћете сутра да теглите још више но сада.“

Касали су низ дуги брег, а тешка теретна кола су се трузкала. Кад стигоше до куће на фарми, сви сиђоше са кола. Госпођа Гарнер откључа врата, уђе унутра и изађе са лампом у руци. Карл и Ник истоварише ствари са задњег дела кола. Франк седе на предње седиште да отера кола до стаје и испрегне коње. Ник се попе уз степенице и отвори кухињска врата. Госпођа Гарнер је ложила ватру у пећи. Она престаде да сипа керозин на дрва.

„Збогом, госпођо Гарнер“, рече Ник. „Хвала вам што сте ме повели.“

„О, нема на чему, Ники.“

„Дивно сам се провео.“

„Ми волимо да си са нама. Зар нећеш да останеш и вечераш?“

„Боље да идем. Мислим да можда тата чека.“

„Е па, онда иди. Кажи Карлу да дође кући, хоћеш ли?“

„Добро.“

„Лаку ноћ, Ники.“

„Лаку ноћ, госпођо Гарнер.“

Ник изађе из дворишта и упути се ка стаји. Џое и Франк су музли.

„Лаку ноћ“, рече Ник. „Дивно сам се провео.“

„Лаку ноћ“, довикну Џое Гарнер. „Зар нећеш да останеш да једеш?“

„Не, не могу. Хоћете ли казати Карлу да га мајка зове?“ „Добро. Лаку ноћ, Ник.“

Ник је босоног пешачио стазом кроз ливаду испод стаје. Стаза је била утабана, а роса свежа на његовим босим ногама. Он се попе преко ограде на крају ливаде и сиђе кроз једну јаругу, ногу влажних од блата мочваре, а затим пође навише кроз суву букову шуму све док не угледа светлост пољске куће. Успуза се преко ограде и дође наоколо до трема на прочељу куће. Кроз прозор спази свог оца како седи за столом и чита при светлости велике лампе. Ник отвори врата и уђе.

„Е па, Ники“, рече његов отац, „је ли било добро?“ „Дивно сам се провео, тата. Био је то диван Четврти јул.“

„Јеси ли гладан?“

„Погодио си.“

„Шта си урадио са ципелама?“

„Оставио сам их у колима код Гарнерових.“

„Хајде, пређи у кухињу.“

Ников отац пође напред са лампом. Застаде и подиже поклопац са хладњака. Ник продужи у кухињу. Отац унесе на тањиру комад хладне пилетине и бокал млека и стави их на сто пред Ника. Спусти лампу.

„Има и мало пите“, рече он. „Хоће ли ти то бити доста?“ „Ово је савршено.“

Отац седе на столицу поред стола покривеног мушемом. Остављао је велику сенку на кухињском зиду.

„Ко је добио утакмицу?“

„Петоскеј. Пет према три.“

Отац је седео посматрајући га како једе и напунио му чашу млеком из бокала. Ник попи и обриса уста убрусом. Отац пружи руку ка полици да дохвати питу. Он исече Нику велики комад. Била је то пита с боровницама.

„Шта си ти радио, тата?“

„Ишао сам ујутро да пецам.“

„Шта си уловио?“

„Само грече.“

Отац је седео посматрајући Ника како једе питу.

„Шта си радио по подне?“ упита Ник.

„Ишао сам да се прошетам горе до индијанског логора. Сви су Индијанци били у граду и пијанчили.“

„Зар баш никога ниси видео?“

„Видео сам твоју пријатељицу Пруди.“

„Где је била?“

„Била је у шуми са Франком Вошберном. Набасао сам на њих. Изванредно су се забављали.“

Отац није гледао у њега.

„Шта су радили?“

„Нисам остао да видим.“

„Реци ми шта су радили.“

„Не знам“, рече његов отац. „Само сам их чуо како су се мазили.“

„Како си знао да су то они?“

„Видео сам их.“

„Учинило ми се да си рекао да их ниси видео.“

„Та да, видео сам их.“

„Ко је био са њом?“ упита Ник.

„Франк Вошберн.“

„Јесу ли — јесу ли...“

„Шта, јесу ли?“

„Јесу ли били срећни?“

„Чини ми се да јесу.“

Отац устаде од стола и изађе на кухињска врата. Кад се вратио, Ник је гледао у свој тањир. Плакао је.

„Хоћеш ли још мало?“ Отац узме нож да исече питу.

„Не“, рече Ник.

„Боље узми још један комад.“

„Не, ништа не могу.“

Отац распреди сто.

„Где су били у шуми?“ упита Ник.

„Горе, позади логора.“ Ник је гледао у тањир.

Отац рече: „Ник, боље би било да легнеш.“

„Добро.“

Ник оде у своју собу, скиде се и леже у постељу. Чуо је оца како шетка по дневној соби. Ник је лежао у постељи, лица загњуреног у јастук.

Срце ми је препукло, помисли. Ако се овако осећам мора да ми је срце препукло.

После неког времена он чу оца како гаси лампу и одлази у своју собу. Чуо је како ветар почиње напољу да дува кроз дрвеће и осети га како кроз застор улази хладан унутра. Лежао је дуго лица загњурена у јастук, а после извесног времена заборави да мисли на Пруденс и најзад заспа. Када се ноћу пробудио, чуо је ветар у четинарима напољу пред кућом и таласе са језера како запљускују обалу, а затим поново заспа. Ујутро је дувао јак ветар и таласи су се високо пели на обалу, а он је био дуго будан пре но што се сетио да му је срце пукло.

БОКСЕР

Ник устаде. Био је читав. Погледа уз пругу у светла задњег вагона теретног воза који је нестајао за кривином. Са обе стране пруге налазила се вода, затим мочвара са америчким аришем.

Он опипа своје колено. Панталоне су му биле поцепане, а кожа одрана. Руке су му биле огуљене, а песак и шљака подвукли се под нокте. Пређе до ивице пруге, онда низ падину до воде и поче да пере руке. Прао их је брижљиво у хладној води, чистећи прљавштину испод ноктију. Онда чучну и опра колено.

Онај вашљиви лупеж, онај кочничар. Пронаћи ће га он већ једнога дана. Познаће га. Вешто је он то извео.

„Дођидер овамо, дечко“, рекао је. „Имам нешто за тебе.“

Насео је. Каква страшна детињарија што је тако поступио. Више га никада нико неће намагарчити на тај начин.

„Дођидер овамо, дечко, имам нешто за тебе.“ А онда — плас и треснуо је на руке и колена крај пруге.

Ник протрља око. Искочила је велика чворуга. Е па, у реду, имаће модрицу на оку. Већ га је болело. Тај кучкин син, тај кочничар.

Прстима додирну чворугу изнад ока. Ох, лепо, то је само једна модрица на оку. То је све што је зарадио. Јевтино је прошао. Пожелео је да може да види модрицу. Гледајући у воду није могао да је види. Био је мрак и био је далеко од било ког насељеног места. Обриса руке о панталоне и устаде, а онда се попе на железнички насип.

Крену уз пругу. Била је чврсто насута песком и шљунком између прагова те је могло лако и добро да се хода. Гладак насип у виду уздигнутог пута пружао се испред њега кроз мочвару. Ник је ишао насипом. Негде мора да стигне.

Ник је ускочио у теретни воз кад је овај смањιο брзину пролазећи поред радионица близу железничког чвора Волтон.

Воз, у коме се налазио Ник, прошао је кроз Калкаску кад је почело да се смркава. Сада мора да је близу Манселоне. Још три или четири миље мочваре. Корачао је дуж пруге; идући између прагова држао се дела насутог шљунком. У измаглици која се дизала мочвара је изгледала аветињски. Болело га је око и био је гладан. Он настави да иде насумце, остављајући за собом миље железничке пруге. Испред њега налазио се један мост. Ник га пређе, а његове чизме празно су одјекивале по гвожђу. Доле, испод моста, између отвора прагова, указивала се црна вода. Ник удари ногом један расклиматани клин и он паде у воду. Иза моста пружала су се брда. Било је високо и мрачно са обе стране пруге. Навише уз пругу Ник опази неку ватру.

Ишао је уз пругу опрезно ка тој ватри. Налазила се мало са стране пруге, испод железничког насипа. Угледао је само млаз светлости. Пруга се настављала кроз један усек, а тамо где је ватра горела терен се ширио и залазио у шуму. Ник се пажљиво спусти низ насип и препречи кроз шуму да би дошао до ватре. Шума је била букова и док је ишао између дрвећа осећао је жирове под ципелама. Ватра је сада била светла, непосредно на самој ивици шуме. Крај ватре седео је један човек. Ник је чекао иза дрвета и посматрао. Изгледало је да је тај човек сам. Седео је тамо, главе ослоњене на руке, гледајући у ватру. Ник изађе и приђе близу тако да га ватра осветли.

Човек је седео тамо, гледајући у ватру. Кад се Ник заустави сасвим близу њега, он се и не помаче.

„Здраво!“ рече Ник.

Човек подиже поглед.

„Где си зарадио ту масницу?“ упита он.

„Удесио ме један кочничар.“

„Бацио те са теретног воза?“

„Да.“

„Видео сам тог копилана“, рече човек. „Прошао је овуда, отприлике пре сат и по. Ишао је по крову вагона, пљескајући и певајући.“

„Копиле!“

„Мора да му је чинило задовољство што те је бацио“, рече човек озбиљно.

„Показаћу ја њему.“

„Кад буде пролазио удри га каменицом“, посаветова га човек.

„Ухватићу ја њега.“

„Суров си ти, је ли?“

„Не“, одговори Ник.

„Сви сте ви младићи сурови.“

„Човек мора да је такав“, рече Ник.

„То и ја кажем.“

Човек погледа у Ника и насмеши се. При светлости ватре Ник запази да му је лице изобличено. Нос му је био угнут, очи као неки прорези, а усне чудног облика. Ник није све то одједном приметио. Видео је само да је лице тога човека необичног облика и унакажено. По боји било је као кит за прозоре. При светлости ватре изгледало је као мртво.

„Теби као да се не допада моја њушка?“ упита човек.

Ник се збуни.

„Свакако“, рече он.

„Погледај!“ човек скиде качкет.

Имао је само једно уво. Било је задебљало и приљубљено уз главу. Тамо где је требало да се налази друго уво био је само патрљак.

„Да ли си икада видео некога ко овако изгледа?“

„Не“, рече Ник. Мало му се смучило.

„То могу да ти поверујем“, рече човек. „Зар не мислиш да бих могао да ти поверујем, младићу?“

„И те како!“

„Сви су они тупили своје руке на мени“, рече мали човек. „Нису могли да ме удесе.“

Он се загледа у Ника. „Седи“, рече. „Хоћеш ли да једеш?“

„Немојте се узнемиравати“, рече Ник. „Продужићу до града.“

„Слушај!“ рече човек. „Зови ме Ед.“

„Важи!“

„Слушај“, рече мали човек. „Са мном није све како ваља.“

„Шта вам је?“

„Ја сам луд.“

Човек поново стави качкет на главу. Ник осети жељу да се насмеје.

„Све је у реду са вама“, рече он.

„Не, није. Ја сам луд. Слушај, је си ли икада био луд?“ „Не, нисам“, рече Ник. „Како вас то хвата?“

„Не знам“, рече Ед. „Кад те спопадне, онда не знаш ништа. Ти ме познајеш, зар не?“

„Не.“

„Ја сам Ед Франсис.“

„На часну реч?“

„Зар не верујеш то?“

„Верујем.“

Ник је знао да то мора бити истина.

„Знаш како сам их ја тукао?“

„Не“, рече Ник.

„Моје срце ради успорено. Куца само четрдесет пута у минути. Опипај.“

Ник се устезао.

„Хајде“, човек га ухвати за руку. „Ухвати ме за зглавак на руци. Стави прсте ту.“

Зглавак малог човека био је дебео, а мишићи набрекли преко кости. Ник је осећао лагано куцање била под својим прстима.

„Имаш ли сат?“

„Не.“

„Ни ја га немам“, рече Ед. „Ништа то не вреди ако немаш сат.“

Ник испусти његову руку.

„Слушај“, рече Ед Франсис. „Узми је поново. Ти број, а и ја ћу да бројим до шездесет.“

Осетивши лагано снажно ударање била под својим прстима Ник поче да броји. Чуо је и малог човека како лагано броји — један, два, три, четири, пет и онда даље — наглас.

„Шездесет“, заврши Ед. „То је минут. Колико си за то време избројао?“

„Четрдесет“, рече Ник.

„Тачно је“, рече Ед, сав срећан. „Мој пулс никада не жури.“

Неки човек сиђе низ насип железничке пруге, и преко чистине приђе до ватре.

„Здраво, Багзе!“ рече Ед.

„Здраво!“ одговори Багз. То је био глас црнаца. Ник је и по ходу познао да је то црнац. Стајао је леђима њима окренут, наднет над ватру. Онда се усправи.

„То је мој другар Багз“, рече Ед. „И он је луд.“

„Мило ми је што сам вас упознао“, рече Багз. „Одакле оно рекосте да долазите?“

„Из Чикага“, рече Ник.

„То је диван град“, рече црнац. „Нисам разумео ваше име.“

„Адамс. Ник Адамс.“

„Багзе, он каже да никада није био луд“, рече Ед. „Снаћи ће њега још много штошта“, рече црнац. Одмотавао је некакав пакет крај ватре.

„Када ћемо јести, Багзе?“ упита професионални боксер. „Одмах.“

„Јеси ли гладан, Ник?“

„Гладан сам као вук.“

„Чујеш ли то, Багзе?“

„Чујем ја много штошта.“

„То те нисам питао.“

„Да. Чуо сам шта је господин рекао.“

Спуштао је одреске шунке у једну малу таву. Када се тава загрејала маст поче да цврчи, а Багз, чучећи над ватром на оним својим дугим црначким ногама, окретао је шунку и лупао јаја у таву, нагињући је са једне стране на другу да би прелио јаја врелом машћу.

„Хоћете ли да насечете мало хлеба из оне торбе, господине Адамсе?“

Багз се окренуо од ватре.

„Свакако.“

Ник завуче руку у торбу и извади читаву векну хлеба. Исече шест кришки. Ед га је посматрао, и наже се напред. „Дај ми тај твој нож, Ник“, рече он.

„Не, нсмојте то“, рече црнац. „Задржите свој нож, господине Адамсе.“

Професионални боксер се повуче назад.

„Хоћете ли ми додати хлеб, господине Адамсе?“ упита Багз. Ник му га пружи.

„Да ли волите да натопите хлеб у маст од шунке?“ упита црнац.
, Још како!“

„Можда би било боље да мало причекамо. То је слађе на завршетку јела. Изволите.“

Црнац узео комад шунке, стави га на кришку хлеба, онда на то метну једно јаје.

„Само поклопите тај сендвич, хоћете ли, и додајте господину Франсису.“

Ед узео сендвич и поче да једе.

„Пазите како то јаје цури“, опомену црнац. „Ово је за вас, господине Адамсе. Остатак је за мене.“

Ник загризе сендвич. Црнац је седео прекопута њега, поред Еда. Топла пржена шунка и јаја били су веома укусни.

„Господин Адамс је добро изгладнео“, рече црнац. Човек малог раста, кога је Ник знао по имену као ранијег боксерског шампиона, ћутао је. Откако је црнац рекао оно о ножу ни реч није изустио.

„Могу ли да вам понудим кришку хлеба намочену у врућу маст од шунке?“ рече Багз.

„Велика хвала.“

„Хоћете ли и ви мало, господине Адолфе Франсисе?“ Багз га понуди из таве.

Ед не одговори. Гледао је у Ника.

„Господине Франсисе?“ чу се благи црнчев глас.

Ед није одговорио. Гледао је у Ника.

„Вама сам се обратио, господине Франсисе“, рече црнац благо.

Ед је наставио да нетремице гледа у Ника. Качкет му је био натучен преко очију. Ник осети како га обузима неко нелагодно осећање.

„Зашто се код врага тако држиш?“ зачу се испод капе оштро питање упућено Нику. „А ког врага мислиш да си ти? Ти си једно дрско копиле. Долазиш овамо, мада те нико није звао, и једеш човеку храну и, кад ти он затражи да му позајмиш нож, ти постајеш дрзак.“

Пиљио је бесно у Ника, лице му је побледело, а очи се готово нису ни виделе под качкетом.

„Ти си велики безобразник. Ко те је, до врага, звао да се овде утрпаш?“

„Нико.“

„Сасвим си ту у праву, нико те није звао. Тако исто нико те није позвао ни да овде останеш. Упадаш овде и понашаш се дрско због мог оваквог лица, пушиш моје цигаре и пијеш моје пиће и онда још одговараш дрско. Шта мислиш, куда ли ће враг да те однесе?“

Ник не рече ништа. Ед устаде.

„Ја ћу ти рећи, ти кукавичко копиле из Чикага. Разбићу ти тикву. Разумеш ли?“

Ник устукну. Мали човек прилазио му је лагано, корачајући равним стопалима, истурајући напред леву ногу и вукући десну за њом.

„Тресни ме.“ Он мрдну главом. „Покушај и удри ме.“

„Нећу да вас ударим.“

„Нећеш се тек тако извући. Добићеш батине, разумеш? Хајде, нападни ме.“

„Престаните“, рече Ник.

„Онда, добро, ти копиле.“

Човек је гледао у Никове ноге. Док је он гледао доле, црнац који је пошао за њим чим се овај одмакао од ватре, усправи се и удари га по потиљку. Он паде напред, а Багз спусти у траву гумену палицу завијену у платно. Мали човек је лежао ту, с лицем у трави. Црнац га подиже; глава му је била опуштена, и однесе га до ватре. Лице му је изгледало јадно, очи отворене. Багз га нежно положи на земљу.

„Хоћете ли ми донети воде у ведру, господине Адамсе“, рече он. „Бојим се да сам га мало јаче ударио.“

Црнац попрска водом човека по лицу и благо га повуче за уво. Очи се затворише.

Багз устаде.

„С њим је све у реду“, рече он. „Нема разлога да се због њега бринете. Жао ми је, господине Адамсе.“

„У реду.“ Ник је гледао у малог човека. Спазио је гумену палицу у трави и подиже је. Имала је еластичну дршку и била гипка у

његовој руци. Била је начињена од отрцане коже, а марамица је била завијена око тежег краја.

„Ручица је од рибље кости“, насмеши се црнац. „Више овакве не производе. Нисам знао колико сте у стању да се браните, а поред тога нисам желео да га повредите, или да му оставите још коју нову белегу поред ових које има.“

Црнац се поново насмеши.

„Па ви сте га сами ударили.“

„Ја знам како то да учиним. Неће се уопште тога сећати. Морам то да учиним да бих га повратио кад га овако спопадне.“

Ник је још увек гледао у малог човека који је лежао, затворених очију при светлости ватре. Багз стави још мало дрва на ватру.

„Немојте се ништа бринути за њега, господине Адамсе. Ја сам га таквог виђао више пута и раније.“

„Због чега је он полудео?“

„О, због много чега“, одговори црнац који се налазио крај ватре. „Да ли бисте желели шољу кафе, господине Адамсе?“

Он пружи Нику шољу и исправи капут који је ставио под главу онесвешћеног човека.

„Пре свега, примио је сувише удараца.“ Црнац је сркутао кафу. „Али због тога је постао само мало тупљи. А онда Му је сестра била менаџер и новине су увек о њима писале као о брату и сестри, о томе како она воли свога брата и како он воли своју сестру, а онда су се венчали у Њујорку, и то им је створило мноштво неприлика.“

„Сећам се тога.“

„Свакако. Наравно, они уопште нису били брат и сестра, али многим се то није допадало; они су почели да се свађају, а једнога дана она је отишла и никада се више није вратила.“

Попио је кафу и обрисао усне руменкастом надланицом своје руке.

„И просто је полудео. Хоћете ли још мало кафе, господине Адамсе?“

„Хвала.“

„Видео сам је неколико пута“, настави црнац. „Била је изванредно лепа жена. Личила је на њега као да су близанци. И он не би рђаво изгледао да му лице није потпуно изобличено.“

Застаде. Изгледало је да је прича завршена.

„Где сте га упознали?“ упита Ник.

„Упознао сам га у затвору“, рече црнац. „Стално се тукао са људима кад је она отишла и стрпали су га у затвор. Ја сам био тамо зато што сам искасапио ножем једног човека.

Насмеши се и настави благим гласом: „Одмах сам га заволео, и кад сам изашао, почео сам да се старам о њему. Он воли да мисли да сам и ја луд, а ја не марим. Волим да сам са њим и да упознајем земљу путујући, а не морам да крадем да бих то учинио. Волим да живим као господин.

„Чиме се вас двојица уопште бавите?“ упита Ник.

„Ох, ничим. Једноставно путујемо наоколо. Он има новца.“

„Мора да је зарадио много новца.“

„Наравно. Мада је потрошио сав тај новац. Или су му га узели. Она му шаље новац.“

Проћарао је ватру.

„Изванредно је то лепа жена“, рече он. „Толико много личи на њега као да су близанци.“

Црнац баци поглед на малог човека који је лежао тешко дишући. Плава коса падала му је преко чела. Његово унакажено лице изгледало је детињасто док је спавао.

„Сада могу да га пробудим свакога часа, господине Адамсе. Ако се не љутите, желео бих да се ви некако изгубите одавде. Не бих хтео да будем негостољубив, али могао би поново да се раздражи ако вас види. Мрзим кад сам приморан да га ударим, али то ми једино остаје да урадим кад почне да лудује. Морам у неку руку да га држим подаље од света. Ви ми не замерате, зар не, господине Адамсе? Требало је да вас опоменем да га се причувате, али изгледало је да сте му се много допали и помислио сам да ће све бити у реду. Стићи ћете до једног града ако продужите отприлике две миље уз пругу. Зове се Манселона. Збогом. Желео бих да можемо да вас понудимо да преноћите овде, али то сада не долази у обзир. Да ли бисте хтели да понесете мало шунке и хлеба? Не? Боље узмите један сендвич.“ Све је то било речено оним дубоким, пријатним, учтивим црначким гласом.

„Добро. Е па, збогом, господине Адамсе. Збогом, и нека вам је са срећом!“

Ник крену, удаљујући се од ватре и преко пропланка стиже до железничке пруге. Кад је био ван домашаја светлости ватре, он ослушну. Дубоки, меки глас црнца говорио је нешто. Ник није могао да разабере речи. Онда зачу како мали човек рече: „Имам страшну главобољу, Багзе.“

„Осетићете се боље, господине Франсисе“, умиривао га је црнчев глас. „Само попијте ову шољу топле кафе.“

Ник се попе на насип и крену пругом. Запази да држи у руци сендвич са шунком и стави га у џеп. Осврнувши се уназад на једном успону, пре но што је пруга скретала у брда, спази светлуцање ватре на оном пропланку.

УБИЦЕ

Врата Хенријевог ресторана отворише се и два човека уђоше. Они седоше за шанк.

„Шта желите?“ упита их Џорџ.

„Не знам“, рече један од њих. „Шта ти хоћеш да једеш, Ал?“

„Не знам“, рече Ал. „Не знам шта хоћу да једем.“

Напољу се смркавало. Улична сијалица упали се пред излогом. Она два човека за шанком читала су јеловник. Са другог краја шанка посматрао их је Ник Адамс; баш је разговарао са Џорџом када су они ушли.

„Ја ћу свињско печење са сосом од јабука и кромпир пиреом“, рече први човек.

„Није још готово.“

„Зашто га, до ђавола, онда стављате на јеловник?“

„То је за вечеру“, објасни Џорџ. „Можете га добити у шест сати.“

Џорџ погледа у сат на зиду иза шанка.

„Пет је сати.“

„Сат показује пет и двадесет“, рече други човек.

„Иде напред двадесет минута.“

„Ох, до ђавола и са сатом“, рече први човек. „Шта имате за јело?“

„Могу вас услужити свим врстама сендвича“, рече Џорџ. „Можете добити са шунком и јајима, сланином и јајима, цигерицом и сланином, или месом.“

„Дајте ми пилећи пилав са зеленим грашком, сосом од павлаке и кромпир пиреом.“

„То је за вечеру.“

„Све што ми хоћемо је за вечеру, а? Тако ли ви радите?“ „Могу вас услужити шунком и јајима, сланином и јајима, цигерицом...“

„Ја ћу шунку и јаја“, рече други човек, који се звао Ал. Носио је полуцилиндар и црни капут закопчан преко груди. Лице му беше

ситно и бледо, а усне су му биле стиснуте. Носио је свилено шалче и рукавице.

„Дајте ми сланину и јаја“, рече други човек. Био је отприлике исте висине као и Ал. У лицу су се разликовали, али су били обучени као близанци. Обојица су носила и сувише тесне капуте. Седели су нагнути унапред, с лактовима на тезги.

„Има л' што за пиће?“ упита Ал.

„Безалкохолног пића, ликера, пива са исијотом“, рече Џорџ.

„Мислим, имате ли што за пиће?“

„Само то што сам рекао.“

„Ово је неки топао град“, рече други. „Како се зове?“ „Самит.“

„Јеси ли икада чуо за њега?“ упита Ал свога пријатеља. „Не“, рече пријатељ.

„А шта се ради овде ноћу?“ упита Ал.

„Па, вечера се“, рече његов пријатељ. „Сви долазе овамо да се добро навечерају.“

„Тако је“, рече Џорџ.

„Значи, ти мислиш да је тако?“ упита Ал Џорџа.

„Наравно.“

„Ти си заиста бистар момак, је л' да?“

„Наравно“, рече Џорџ.

„Е па, баш ниси“, рече други мали човек. „Је л' да, Ал?“

„Мутав је“, рече Ал. Он се окрете Нику. „Како се ти зовеш?“

„Адамс.“

„Још један бистар момчић“, рече Ал. „Није ли он бистар момак, Макс?“

„Овај град је пун бистрих момака“, рече Макс.

Џорџ стави два тањира на шанк, један са шунком и јајима, други са сланином и јајима. Он принесе и два тањира са прженим кромпирима и затвори кухињско прозорче.

„Шта је за вас?“ упита он Ала.

„Зар се не сећате?“

„Шунка и јаја.“

„Заиста бистар момак“, рече Макс. Он се наже напред и узе шунку и јаја. Обојица су јели са рукавицама на рукама. Џорџ је посматрао како једу.

„У шта ти гледаш?“ погледа Макс Џорџа.

„Ни у шта.“

„Сто му громава, гледаш. Гледао си у мене.“

„Можда је дечак мислио само да се нашали, Максе“, рече Ал. Џорџ се насмеја.

„Ти немаш чему да се смејеш“, рече му Макс. „Ти уопште немаш чему да се смејеш, разумеш ли?“

„Добро“, рече Џорџ.

„Значи он мисли да је то добро.“ Макс се окрете Алу. „Он мисли да је то добро. Овај одговор баш вреди.“

„Ех, мудрац је он“, рече Ал. Они наставише да једу.

„Како беше име оног бистрог момчића на крају шанка“, упита Ал Макса.

„Хеј, бистри момчићу“, рече Макс Нику. „Пређи на другу страну шанка са твојим пријатељем.“

„Шта то има да значи?“ упита Ник.

„Ништа то нема да значи.“

„Боље пређи, бистри момчићу“, рече Ал. Ник зађе иза шанка.

„Шта ово има да значи?“ упита Џорџ.

„Не мешај се у та посла“, рече Ал. „Ко је тамо у кухињи?“

„Црнац.“

„Шта значи црнац?“

„Црнац, кувар.“

„Кажу ми да дође вамо.“

„Шта ово треба да значи?“

„Кажу ми да дође вамо.“

„Где ви мислите да се налазите?“

„До ђавола, ми добро знамо где смо“, рече човек који се звао Макс. „Да ли изгледамо глупо?“

„Ти говориш глупости“, рече му Ал. „Шта се ти, до ђавола, расправљаш са овим дераном? Слушај“, рече он Џорџу „реци црнцу да дође вамо.“

„Шта ћете му урадити?“

„Ништа. Мућни главом, бистро момче. Шта бисмо ми урадили једном црнцу?“

Џорџ одиже капак који се отварао према кухињи. „Саме!“ позва он. „Дођи часком овамо.“

Врата кухиње се отворише и црнац уђе.

„Шта је?“ упита.

Она два човека за шанком одмерише га погледом.

„Добро, црнче. Стани тачно тамо“, рече Ал.

Стојећи опасан кецељом, црнац Сам погледа двојицу који су седели за шанком. „Добро, господине“, рече он. Ал сиђе са столице.

„Ја ћу у кухињу са црнцем и бистрим момчићем“, рече он. „Иди натраг у кухињу, црнче. Ти пођи са њим, бистро момче.“ Мали човек крену у кухињу са Ником и Самом, куваром. Врата се за њима затворише. Човек који се звао Макс седе за шанк прекопута Џорџа. Није гледао у Џорџа већ у огледало које се налазило иза шанка. Хенријева радња била је од бифеа претворена у ресторан.

„Но, бистро момче“, рече Макс, гледајући у огледало, „зашто не кажеш нешто?“

„Шта значи све ово?“

„Хеј, Ал“, викну Макс, „бистри момак жели да зна шта све ово значи.“

„Зашто му не кажеш?“ зачу се Алов глас из кухиње.

„А због чега ти мислиш да је све ово?“

„Не знам.“

„А шта мислиш?“

Макс је све време док је говорио гледао у огледало.

„Ја не бих да кажем.“

„Хеј, Ал, бистри момак каже да он не би хтео да каже шта мисли због чега је све ово.“

„Могу да вас чујем добро“, рече Ал из кухиње. Он је боцом са сосом од парадајза подупро капак ‘шубера’ кроз чији се отвор додају судови у кухињу. „Слушај, бистро момче“, рече он из кухиње Џорџу. „Стани мало даље иза бара. Ти се мало помери улево, Макс.“ Био је као фотограф који припрема групно снимање.

„Каж ми нешто, бистро момче“, рече Макс. „Шта мислиш да ће се десити?“

Џорџ не рече ништа.

„Ја ћу ти казати“, рече Макс. „Оћемо да убијемо једног Швеђанина. Познајеш ли ти једног крупног Швеђанина по имену

Оле Андресон?“

„Да“

„Он долази овамо свако вече да вечера, је л' да?“

„Дође понекад овамо.“

„Он овамо долази у шес, је л' да?“

„Ако дође.“

„Ми то све знамо, бистро момче“, рече Макс. „Причај о нечем другом. Идеш ли кадгод у биоскоп?“

„С времена на време.“

„Треба чешће да идеш у биоскоп. Биоскопи су одлични за једног бистрог момка као што си ти.“

„Зашто хоћете да убијете Олеа Андресона? Шта вам је он учинио?“

„Никада није имао прилике да нам нешто учини. Чак нас никада није ни видео.“

„И он ће нас само једанпут видети“, рече Ал из кухиње. „Због чега онда хоћете да га убијете?“ упита Џорџ. „Убићемо га због једног пријатеља. Само зато да учинимо услугу једном пријатељу, бистро момче.“

„Запуши“, рече Ал из кухиње. „До врага, брбљаш више но што је потребно.“

„Е, па морам да забављам бистрог момка. Није ли тако, бистро момче?“

„Брбљаш проклето много“, рече Ал. „Црнац и мој бистри момчић сами се забављају. Повезо сам их ко две пријатељице у самостану.“

„Претпостављам да си ти био у самостану.“

„То се никада не зна.“

„Ти си био у чифутском самостану. Тамо си ти био.“ Џорџ погледа на сат.

„Ако неко наиђе, реци да је кувар изашао, а ако и даље хоће да остане, кажи да ћеш отићи у кухињу и сам кувати. Разумеш ли, бистро момче?“

„Добро“, рече Џорџ. „Шта ћете после да радите с нама?“ „То ће зависити“, рече Макс. „То ти је једна од оних ствари које не можеш унапред знати.“

Џорџ погледа у сат. Било је шест и четврт. Врата са улице се отворише. Један трамвајски кочничар уђе унутра. „Здраво, Џорџ“, рече он. „Могу ли да вечерам?“

„Сам је изашао“, рече Џорџ. „Вратиће се отприлике за пола сата.“

„Онда боље да пођем навише улицом“, рече кочничар. Џорџ погледа на сат. Било је шест и двадесет.

„То си добро извео, бистро момче“, рече Макс. „Ти си прави мали џентлмен.“

„Знао је да би му ја скино главу“, рече Ал из кухиње. „Не“, рече Макс. „Није зато. Симпатичан је овај бистри момак. Симпатичан је он момак. Свиђа ми се.“

У пет до седам Џорџ рече: „Он неће доћи.“

Још двоје је ушло у ресторан. Једном је Џорџ отишао до кухиње и направио сендвич са шунком и јајима који је неки човек желео да понесе са собом. У кухињи је видео Ала како седи са уназад забаченим цилиндром на столици поред „шубера“, док су цеви скраћене двоцевке лежале на ивици. Ник и кувар били су у углу, леђима један другом окренути, с убрусима у устима. Џорџ је направио сендвич, замотао га у масну хартију, ставио у кесу и донео, а човек је платио и отишао.

„Овај бистри момак све зна да уради“, рече Макс. „Зна да кува и све зна. Био би ти одличан супруг некој девојци, бистро момче.“

„Да?“ рече Џорџ. „Ваш пријатељ Оле Андресон неће доћи.“

„Даћемо му још десет минута“, рече Макс.

Макс је посматрао огледало и сат. Казаљке сата показаше седам, а затим седам и пет.

„Ајдмо, Ал“, рече Макс. „Боље да идемо. Он неће доћи.“

„Боље да му дамо још пет минута“, рече Ал из кухиње.

Кроз пет минута уђе један човек и Џорџ му објасни да је кувар болестан.

„Зашто, до ђавола, онда не нађете другог куvara?“ упита човек. „Зар ви не држите ресторан?“ Он изађе.

„Ајдмо, Ал“, рече Макс.

„А шта ћемо са ова два бистра момка и црнцем?“

„Са њима је у реду.“

„Мислиш ли тако?“

„Дабоме. Ми смо завршили.“

„Не допада ми се цела ствар“, рече Ал. „Забрљано је. Ти сувише брбљаш.“

„Е, па шта онда, до ђавола“, рече Макс. „Треба да се забављамо, зар не?“

„Свеједно, ти сувише много брбљаш“, рече Ал. Он изађе из кухиње. Скраћене цеви двоцевке правиле су му малу гуку испод појаса сувише тесног капута. Он изравна капут рукама у рукавицама.

„До виђења, бистро момче“, рече он Џорџу. „Имаш много среће.“

„То је истина“, рече Макс. „Треба да се кладиш на тркама, бистро момче.“

Њих двојица изађоше на врата. Џорџ их је посматрао кроз излог како пролазе испод уличне сијалице и прелазе улицу. У тесним капутима и полуцилиндрима изгледали су као неки пар из водвиља. Џорџ прође кроз покретна врата у кухињу и одвеза Ника и кувара.

„Нећу ја више да трпим ово“, рече Сам, кувар. „Доста ми је овога.“

Ник устаде. Никада раније није имао убрус у устима.

„Чуј“, рече он. „Шта ово, до ђавола, значи?“ Покушавао је да изиграва хладнокрвност.

„Хтели су да убију Олеа Андресона“, рече Џорџ. „Хтели су да пуцају на њега када дође да вечера.“

„Олеа Андресона?“

„Јесте.“

Кувар опипа палцима углове уста.

„Јесу ли сви отишли?“ упита он.

„Јесу“, рече Џорџ. „Сада су отишли.“

„Не допада ми се ово“, рече кувар. „То ми се нимало не допада.“

„Слушај“, рече Џорџ Нику. „Било би боље да одеш и нађеш Олеа Андресона.“

„Добро.“

„Боље би било да се у то уопште не мешаш“, рече Сам, кувар.
„Боље се ти држи по страни.“

„Немој ићи ако не желиш да идеш“, рече Џорџ.

„Ако се умешаш у то, нећеш се добро провести“, рече кувар.
„Држи се ти по страни.“

„Отићи ћу да га потражимо“, рече Ник Џорџу, „Где станује?“
Кувар се одмаче.

„Мали дечаки увек знају шта хоће да ураде“, рече он.

„Он станује у Хиршовој кући у којој се издају собе“, рече Џорџ Нику.

„Идем тамо.“

Напољу, улична сијалица је сијала кроз голе гране једног дрвета. Ник пође навише улицом поред трамвајске пруге и скрете код друге сијалице низ побочну улицу. Три зграде од угла налазила се Хиршова кућа за издавање. Ник се попе уз две степенице и притисну звонце. На вратима се појави једна жена.

„Је ли Оле Андресон ту?“

„Желите ли да га видите?“

„Да, ако је код куће.“

Ник пође за женом уз степенице, а затим назад до краја ходника. Она закуца на врата.

„Ко је?“

„Неко жели да вас види, господине Андресон“, рече жена.

„Ја сам, Ник Адамс.“

„Уђи.“

Ник отвори врата и уђе у собу. Оле Андресон је лежао на кревету, потпуно обучен. Био је боксер тешке категорије и био је сувише дугачак за свој кревет. Лежао је са два јастука испод главе. Он не погледа у Ника.

„Шта је?“ упита.

„Био сам у Хенријевом ресторану“, рече Ник, „и два типа су ушла и везала мене и кувара и рекли су да ће вас убити.“

Звучало је глупо када је то рекао. Оле Андресон не каза ништа.

„Утерали су нас у кухињу“, рече Ник. „Они би пуцали у вас да сте дошли на вечеру.“

Оле Андресон је гледао у зид и ништа није рекао.

„Џорџ је рекао да је боље да дођем и да вам то испричам.“
„Ништа ја ту не могу да учиним“, рече Оле Андресон. „Описаћу вам како су изгледали.“

„Не желим да знам како су изгледали“, рече Оле Андресон. Гледао је у зид. „Хвала што си дошао да ми кажеш.“

„Нема на чему.“

Ник погледа тог крупног човека који је лежао на кревету.

„Зар нећете да одем и обавестим полицију?“

„Не“, рече Оле Андресон. „То не би ништа помогло.“ „Могу ли ја штогод да учиним?“

„Не. Нема шта да се учини.“

„Можда је то било само изигравање?“

„Не. Није само изигравање.“

Оле Андресон се окрете ка зиду.

„Ствар је једино у томе“, рече он, говорећи у зид, „што не могу да се решим да изађем. Овде сам провео цео дан.“ „Зар не можете некако да уредите ту ствар?“

„Не“, рече Оле Андресон. „Доста ми је целе те јурњаве унаоколо.“

Гледао је у зид.

„Нема сада шта да се учини.“

„Зар не можете да уредите ту ствар?“

„Не. Запао сам у незгуду.“ Говорио је истим равнодушним гласом. „Нема ту шта да се учини. Кроз неко време ћу се решити да изађем.“

„Боље да одем да видим Џорџа“, рече Ник.

„До виђења“, рече Оле Андресон. Он не погледа ка Нику. „Хвала ти што си дошао.“

Ник изађе. Док је затварао врата видео је Олеа Андресона како потпуно обучен лежи на кревету и гледа у зид.

„Цео дан је провео у соби“, рече му доле газдарица. „Мислим да се не осећа добро. Ја сам му казала: Господине Андресон, ви треба да изађете и прошетате по овако лепом јесењем дану.’ Али он изгледа није био за то расположен.“ „Он не жели да изађе.“

„Жао ми је што се не осећа добро“, рече жена. „Он је веома красан човек. Знате, бавио се боксом.“

„Знам.“

„То никада не бисте знали док га не погледате у лице“, рече жена. Стајали су разговарајући у самој капији. „Тако је то благ човек.“

„Е па, лаку ноћ, госпођо Хирш“, рече Ник.

„Ја нисам госпођа Хирш“, рече жена. „Она је газдарица. Ја само водим рачуна о кући уместо ње. Ја сам госпођа Бел.“ „Е па, лаку ноћ, госпођо Бел“, рече Ник.

„Лаку ноћ“, рече жена.

Ник прође мрачном улицом до угла и сијалице, а онда дуж трамвајске пруге до Хенријевог ресторана. Џорџ је био унутра, иза тезге.

„Јеси ли видео Олеа?“

„Да“, рече Ник. „Он је у својој соби и неће да изађе.“ Кувар отвори врата на кухињи кад чу Ников глас.

„Ја чак нећу ни да слушам“, рече и затвори врата.

„Јеси ли му испричао о ономе?“ упита Џорџ.

„Наравно. Испричао сам му, али он зна у чему је ствар.“ „Шта ће да уради?“

„Ништа.“

„Они ће га убити.“

„Чини ми се да хоће.“

„Мора да се упетљао у нешто у Чикагу.“

„И мени се тако чини“, рече Ник.

„То је паклена ствар.“

„То је ужасна ствар“, рече Ник.

Више нису разговарали. Џорџ се саже да узме убрус и обриса шанк.

„Питам се шта ли је то урадио“, рече Ник.

„Некога је издао. Зато они убијају људе.“

„Ја ћу отићи из овога града“, рече Ник.

„Да“, рече Џорџ. „То и треба учинити.“

„Не могу да поднесем да мислим о њему како чека у соби и зна да ће настрадати. То је сувише ђаволски грозно.“ „Да“ рече Џорџ, „али боље немој да мислиш о томе.“

СВЕТЛОСТ СВЕТА

Када нас је видео како улазимо на врата, крчмар подиже поглед и онда испружи руку и стави поклопце на две чиније са јелом које се служило бесплатно уз пиће.

„Дајте ми једно пиво“, рекох. Он напуни чашу, скиде пену лопатицом и онда задржа чашу у руци. Ја ставих пет центи на дрвени шанк и он гурну пиво ка мени.

„Шта ћете ви?“ рече он Тому.

„Пиво.“

Напунио је чашу и скинуо пену и тек кад виде новац гурну пиво ка Тому.

„Шта ти је’?“ упита Том.

Крчмар му не одговори. Само је погледао преко наших глава и рекао: „Шта ћете ви?“ неком човеку који је управо ушао.

„Виски“, рече човек. Крчмар извади боцу и чашу, а затим чашу воде.

Том пружи руку и скиде стаклени поклопац са чиније у којој се налазило бесплатно јело. То је била чинија са усољеним свињским ножицама и у њој се налазила некаква дрвена ствар која је служила као маказе, са две дрвене виљушке на крајевима да би се њима хватале свињске ножице.

„Не“, рече крчмар и врати стаклени поклопац на чинију. Том је држао дрвене маказе у руци.

„Врати то натраг“, рече крчмар.

„Хоћеш ли да ти кажем где?“ рече Том.

Крчмар завуче руку под шанк, мерећи нас обојицу. Ставих педесет центи на шанк и он се усправи.

„Шта сте оно хтели?“ рече он.

„Пиво“, рекох, и пре но што је наточио пиво, отклопио је обе чиније.

„Те твоје проклете свињске ноге смрде“, рече Том и испљуну на под оно што је имао у устима. Крчмар ништа не рече. Човек, који је попио виски, плати и изађе не осврћући се.

„Смрдиш ти сам“, рече крчмар. „Сви ви битанге смрдите.“

„Он каже да смо битанге“, рече ми Том.

„Слушај“, рекох. „Хајдемо одавде.“

„Ви битанге, чистите се одавде до ђавола“, рече крчмар.

„Ја сам казао да одлазимо“, рекох. „То није теби пало на памет.“

„Вратићемо се ми“, рече Том.

„Не, нећете“, рече му крчмар.

„Реци му колико се вара“, Том се окрете мени.

„Хајдемо“, рекох.

Напољу је било пријатно и мрачно.

„Какво је ово проклето место?“ рече Том.

„Не знам“, рекох. „Хајдемо доле до станице.“

Ушли смо у тај град с једног краја, а излазили смо на другом. Заударао је на коже и на танин и велике гомиле струготина. Смркавало се кад смо ушли, а сада је било и мрачно и хладно и барице по путу мрзнуле су се на ивицама.

Доле на станици налазило се пет проститутки које су чекале да воз стигне и шесторица белаца и четири Индијанца. Било је претрпано и веома топло од пећи и пуно устајалог дима. Кад смо ушли, нико није говорио, и шалтер за карте био је затворен.

„Је ли, можеш ли да затвориш врата?“ рече неко.

Погледах да видим ко је то рекао. Био је то један од белаца. Носио је отрцане панталоне и гумене чизме какве обично носе дрвосече и радничку кошуљу као и остали, али није имао капу и лице му је било бело, а руке беле и мршавс.

„Зар их нећеш затворити?“

„Сигурно“, рекох и затворих врата.

„Хвала“, рече он. Један од људи пригушено се засмеја.

„Да ли се увек свађаш са куваром?“ рече ми он.

„Не.“

„Можеш да се свађаш са овим овде“, он погледа у куvara. „Он то воли.“

Кувар скрену поглед са њега, држећи чврсто стиснуте усне.

„Он маже руке лимуновим соком“, рече човек. „Ни за шта на свету не би ти он замочио руке у воду за прање судова. Погледај само како су беле.“

Једна од проститутки гласно се насмеја. Била је то највећа проститутка коју сам икада видео у животу, а и најкрупнија жена. И имала је једну од оних свилених хаљина које мењају боју. Ту су биле још две проститутке које су готово биле исто толико крупне, али она огромна мора да је имала близу сто педесет килограма. Човек није могао да поверује да је стварна кад би у њу погледао. Све три су имале оне свилене хаљинс које мењају боју. Седеле су једна уз Другу на клупи. Биле су огромне. Друге две биле су само обичне проститутке, платиниране плавуше.

„Погледај му само руке“, рече човек и показа главом на куvara. Проститутка се поново насмеја, и сва се затресе од смеха.

Кувар се окрете и хитро јој рече: „Ти велика одвратна гомило меса.“

Она само настави да се смеје и да се тресе од смеха.

„Ох, Исусе мој“, рече она. Имала је пријатан глас. „Ох, слатки мој Исусе.“

Друге две проститутке, оне дебеле, држале су се веома мирно и тихо, као да нису имале много смисла за шалу, али биле су велике, готово исто тако крупне као и она највећа. Обе су сигурно мериле преко сто двадесет килограма. Оне две друге биле су веома достојанствене.

Од људи, сем куvara и оног човека који је говорио, налазила су се ту још двојица дрвосеча, један који је слушао, пажљиво али стидљиво, и други који се управо спремао да нешто каже, како је изгледало, и два Швеђанина. Два Индијанца седела су доле на крају клупе, а један је стајао уза зид.

Човек који се спремао да нешто каже обрати ми се веома тихо: „То мора да изгледа као кад се човек попне на пласт сена.“

Ја се насмејих и понових то Тому.

„Кунем ти се богом да никада раније нисам био на оваквом месту као што је ово“, рече он. „Погледај ове три.“ Онда кувар проговори.

„Момци, колико имате година?“

„Ја имам двадесет шест, а он шездесет девет година“, рече Том.

„Хо! Хо! Хо!“ затресе се од смеха крупна проститутка. Имала је одиста пријатан глас. Остале проститутке нису се ни насмешиле.

„Ох, зар не можеш да будеш пристојан?“ рече кувар. „Само сам то питао разговора ради.“

„Ја имам седамнаест, а он деветнаест“, рекох.

„Шта ти то пада на памет?“ Том се окрете к мени.

„Добро, у реду.“

„Можеш ме звати Алиса“, рече крупна проститутка и онда поново поче да се тресе од смеха.

„Је ли то твоје име?“ упита Том.

„Сигурно“, рече она. „Алиса. Није ли тако?“ обрати се човеку који је седео крај куvara.

„Алиса. Тачно.“

„Тако би ти желела да се зовеш“, рече кувар.

„То је моје право име“, рече Алиса.

„Како се зову друге девојке?“ упита Том.

„Хејзл и Етел“, рече Алиса. Хејзл и Етел су се насмешиле. Оне нису биле нарочито расположене.

„Како се зовеш?“ упитах једну од плавуша.

„Франсис“, рече она.

„Франсис, и како још?“

„Франсис Вилсон. Шта те се то тиче?“

„А како се ти зовеш?“ упитах другу.

„Ох, не буди дрзак“, рече она.

„Он само хоће да се сви спријатељимо“, рече човек који је разговарао. „Зар нећеш да се спријатељимо?“

„Не“, рече платинирана. „Не с тобом.“

„Баш је опасна злоћа“, рече човек. „Права мала злоћа.“ Плавуша погледа у другу плавушу и одмахну главом. „Проклете гоље“, рече она.

Алиса поче поново да се смеје и да се сва тресе.

„Нема ту ничег смешног“, рече кувар. „Сви се ви смејете, али ту нема ничег смешног. Ви, младићи, куда сте кренули?“

„А куда ти идеш?“ упита га Том.

„Желим да идем у Кадилак“, рече човек. „Јесте ли икада били тамо? Моја сестра тамо живи.“

„Он ти је сам нека сестра“, рече човек у отрцаним панталонама.

„Зар не можеш да прекинеш са тим задиркивањем?“ упита кувар. „Зар не можемо да пристојно разговарамо?“ „Стив Кечел је из Кадилака, а одатле је и Ад Волгаст“, рече стидљиви човек.

„Стив Кечел“, рече једна од плавуша високим гласом као да је то име нешто у њој покренуло. „Његов рођени отац пуцао је на њега и убио га. Да, тако ми Исуса, његов рођени отац. Нема више таквих људи као што је био Стив Кечел.“

„Зар се он није звао Стенли Кечел?“ упита кувар.

„Ох, умукни“, рече плавуша. „Шта ти знаш о Стиву? Стенли. Није се он звао Стенли. Стив Кечел је био најбољи и најлепши човек који је икада постојао. Никада нисам видела човека тако чистог и тако белог и тако лепог као што је био Стив Кечел. Никада није постојао такав човек. Имао је покрете као неки тигар и био је најбољи, и човек најиздашније руке који је икада живео.“

„Јеси ли га познавала?“ упита један од људи.

„Да ли сам га познавала? Да ли сам га познавала? Да ли сам га волела? Зар ме то питаш? Познавала сам га онако како ти никога не познајеш и волела сам га онако као што ти волиш Бога. Он је био најбољи, најфинији, најбељи, најлепши човек који је икада постојао, тај Стив Кечел, а његов рођени отац га је убио као пса.“

„Јеси ли ти живела с њиме тамо на обали?“

„Не. Познавала сам га пре тога. Био је то једини човек кога сам икада волела.“

Сви су били пуни поштовања према платинираној плавуши која је све то изговорила на један веома театралан начин, али Алиса је поново почела да се тресе од смеха. То сам осећао јер сам седео поред ње.

„Требало је да се удаш за њега“, рече кувар.

„Нисам хтела да му кварим каријеру“, рече платинирана плавуша. „Нисам желела да му будем на сметњи. Њему жена није била потребна. Ох, боже мој, какав је то био човек.“ „Лепо си се понела према њему“, рече кувар. „Није ли га ипак Џек Џонсон нокаутирао?“

„То је била подвала“, рече платинирана. „Она велика варалица победио га је на подвалу. Он би баш тог часа нокаутирао Џек Џонсона, оно велико црно копиле. Тај црнац га је само пуким случајем тукао.“

Шалтер на благајни се подиже и три Индијанца одоше до њега.

„Стив га је нокаутирао“, рече платинирана. „Окренуо се да ми се насмеши.“

„Чини ми се да си рекла да ниси била на обали“, неко рече.

„Отишла сам тамо баш због те борбе. Стив се окренуо да ми се насмеши и тај црни кучкин син из пакла скочио је и изненада га ударио. Стив је био у стању да измлати стотину таквих као што је онај црни копилан.“

„Био је он одличан боксер“, рече дрвосеча.

„Тако ми бога, био је“, рече платинирана. „Богами, сада више нема таквих боксера. Био је као неки бог, одиста. Тако бео и чист и леп и хитар и брз као тигар или као муња.“

„Видео сам га у том бокс мечу на филму“, рече Том.

Сви смо били веома дирнути. Алиса се сва тресла и ја је погледах и видех да плаче. Индијанци су изашли на перон.

„Био је за мене више но што би то иједан муж икада могао да буде“, рече платинирана. „Били смо венчани пред Богом и ја му и сада припадам и увек ћу му припадати и све у мени његово је. Баш ме брига за моје тело. Тело ми могу одузети. Моја душа припада Стиву Кечелу. Тако ми бога, то је био човек.“

Сви су се осећали веома непријатно. Било је тужно и били смо збуњени. Онда Алиса, која се још увек тресла, проговори. „Ти си једна прљава лажљивица“, рече она својим дубоким гласом. „Ти никада у свом животу ниси спавала са Стивом Кечелом и ти то знаш.“

„Како то можеш да кажеш?“ рече поносно платинирана.

„Кажем то зато што је истина“, рече Алиса. „Ја сам овде једина која је познавала Стива Кечела и ја сам из Манселоне и тамо сам га упознала и то је истина и ти то знаш да је истина, и убио ме бог ако то није истина.“

„И мене може да убије тако исто“, рече платинирана.

„То је истина, истина, истина, и ти то знаш. Нисам ја то измислила и ја тачно знам шта ми је рекао.“

„Шта је рекао?“ упита платинирана, самозадовољно.

Алиса је толико плакала да је једва могла да говори колико се тресла од плача. „Он ми је рекао: 'Ти си дивно парче, Алиса.' Ето баш је то рекао,“

„То је лаж“, рече платинирана. .

„То је истина“, рече Алиса. „Он је баш тачно тако рекао.“

„То је лаж“, рече платинирана поносно.

„Не, то је истина, истина, истина, тако ми Исуса и Марије.“

„Стив није могао тако нешто да каже. Није он тако говорио“, рече платинирана срећно.

„То је истина“, рече Алиса својим лепим гласом. „И мени је сасвим свеједно да ли ти то верујеш или не.“ Више није плакала и примирила се.

„Било би немогуће да је Стив тако нешто рекао“, изјави платинирана.

„Рекао је то“, рече Алиса и насмеши се. „И сећам се да сам одиста била дивно парче кад је то рекао, баш тачно као што је то рекао, а и сада сам боља од тебе, ти усахла стара мешино.“

„Ти не можеш да ме увредиш“, рече платинирана. „Ти огромна гомило гноја. Ја имам своје успомене.“

„Не“, рече Алиса оним слатким пријатним гласом, „немаш ти никаквих успомена сем да су ти извадили јајнике и кад си почела да лижеш оне ствари. Све остало си само у новинама прочитала. Ја сам чиста и ти то знаш, и људи ме воле, чак и ако сам дебела, и ти то знаш, ја никада не лажем, и ти то знаш.“

„Остави ме са мојим успоменама“, рече платинирана. „Са мојим истинитим, дивним успоменама.“

Алиса погледа у њу, а онда погледа у нас и њено лице изгуби онај увређени израз и она се насмеши, и имала је готово најлепше лице које сам икада видео. Имала је лепо лице и лепу глатку кожу и пријатан глас и била је сасвим згодна и одиста љубазна. Али, господе, била је огромна. Била је велика колико три жене. Том виде да гледам у њу и рече: „Хајде. Идемо.“

„Збогом“, рече Алиса. Одиста је имала леп глас. „Збогом“, рекох.

„Којим путем идете, момци?“ упита кувар.

„На супротну страну од тебе“, рече му Том.

МОЈ СТАРИ

Сада када о томе размишљаам изгледа ми да је мој стари просто био створен да буде гојазан човек, један од оних типичних омалених дебељушкастих људи које тако често виђамо, али он се у ствари никада није толико угојио, сем мало пред крај живота, а и онда није била његова кривица, прескакао је само препоне и могао је да дозволи да се тада мало и угоји. Сећам се како је навлачио гумирану кошуљу преко неколико мајица и велику дебелу кошуљу поврх свега, и терао ме да трчим са њим до подне по најјачем сунцу. Понекад би, да би опробао стазу, изјахао рано ујутру на неком коњу из Рацове штале, тек што би се вратио из Торина у четири ујутру, и одвезао би се до штала колима, а онда, док је још роса све покривала и сунце управо почињало да се помаља, помагао бих му да скине чизме и да обује патике и све оне џемпере, и потом бисмо кренули.

„Хајде, дечаче“, рекао би ходајући на прстима горе-доле испред свлачионице за џокеје, „хајде да кренемо.“

Тада бисмо кренули лаким касом по тркачкој стази и оптрчали је једанпут, он би водио, добро трчећи, а затим бисмо изашли кроз капију и пошли једним од оних путева оивичених дрвећем са обе стране који воде из Сан Сира. Ишао бих испред њега кад бисмо избили на пут, и могао сам веома добро да трчим и освртао бих се да га погледам, а он би лаким темпом трчао тик иза мене и после извесног времена ја бих се поново осврнуо а он би почињао да се зноји. Обилно се знојио и трчао би за мном у стопу, стално гледајући у моја леђа, а кад би ухватио мој поглед, широко би се насмејао и рекао: „Знојим ли се много?“ Када би се мој стари тако насмејао, нико не би одолео а да се и сам не насмеје. Настављали бисмо да трчимо право према планинама и онда би мој стари довикнуо: „Хеј, Џо!“ и док бих се

осврнуо он би већ седео под дрветом, са пешкиром око врата, који му је пре тога био обавијен око појаса.

Ја бих се вратио и сео поред њега, а онда би он извукао конопац из џепа и почео на сунцу да скаче преко конопца док му је зној цурио низ лице; скакао би тако по белој прашини по којој је конопац равномерно лупкао, а сунце је све јаче пекло и он је све упорније скакао горе-доле по путу. Знате, било је то право задовољство посматрати мога старог како прескаче конопац. Умео је да га брзо окреће у ковитлац, или да га лагано и вешто врти. Кажем вам, требало је само да видите како би се понекад они досељеници са Југа запањено упиљили у нас идући у град и корачајући уз крупне беле волове који су вукли кола. Израз њиховог лица казивао је како мисле да је мој стари сигурно неки лудак. Он би почео да витла конопцем све док они не би застали као укопани и посматрали га, а затим би пуцнули језиком, ошинули волове и опет кренули.

Кад бих тако седео и посматрао га како на оном топлом сунцу вежба прескачући конопац осећао бих колико га много волим. Одиста је био весела добричина; вежбао је тако упорно и редовно завршавао брзим прескоком од којег би му зној у капљицама избио по целом лицу, а онда би окачио конопац о дрво, пришао и сео на земљу поред мене, наслонивши се леђима о дрво, са пешкиром и џемпером обавијеним око врата.

„Одиста је ђаволски тешко смањити тежину, Џо“, говорио би, наслонио се и затворио очи и дуго и дубоко удисао, „није то исто као када је човек сасвим млад.“ Онда би устао и пре но што би почео да се расхлађује трчали бисмо натраг до штала. На тај начин одржавао је своју тежину. Бринуо се све време. Већина џокеја може просто по жељи да скине тежину. Један џокеј изгуби отприлике око килограм сваки пут кад јаше, али мој стари као да је био сав спечен и није могао да смањи своје килограме без овог трчања.

Сећам се како је једном у Сан Сиру неки мали досељеник, Реголи, који је јахао за шталу Бузони, пошао од падока и упутио се ка бару да попије нешто хладно, лупкајући корбачем по чизмама, пошто се тек био измерио, а мој стари је такође био унутра да би се измерио и изашао је, носећи седло преко руке,

уморан, црвен у лицу, сувише крупан за свој свилени џокејски дрес; застао је посматрајући младог Реголија који је стајао уз киоск где се продавало пиће, онако свеж и младолик, а ја рекох: „Шта се десило, тата?“ јер сам помислио да га је Реголи ударио или да се нешто друго десило, а он је само погледао Реголија и рекао: „Ох, до ђавола са свим тим“, и онда се упутио у свлационицу.

Е па, све би било у реду, можда, да смо и даље остали у Милану и да је јахао у Милану и Торину, јер, ако је икада било добрих и лаких тркалишта, то су била тркалишта у ова два града. „То ти је просто песма, Џо“, говорио је мој стари када је сјахао у боксу победника после једне трке за коју су остали сматрали да је била ђаволски тешка трка са препонама. Једном сам га упитао да ли је јахање тешко. „Ова се стаза сама јаше. Брзина је та која чини прескакање препона опасним, Џо. Ми. међутим, овде уопште не јашемо брзо, а ни препоне исто тако нису рђаве. Али увек је брзина — а не препоне — та која ствара несреће.“

Тркалиште у Сан Сиру било је најбоље које сам икада видео, али мој стари је говорио да је то био пасји живот. Требало је ићи и враћати се између Мирафијора и Сан Сира и јахати готово сваки дан у недељи и путовати сваке друге ноћи возом.

И ја сам исто тако лудовао за коњима. Има неке узбудљиве чари у томе кад они изађу и пођу стазом до старта. У томе како поигравају и изгледају као сапети, а џокеј их чврсто држи, и некад и попушта мало узду, и пушта их да мало потрче стазом. А онда. кад би се нашли на старту, захватило би ме још јаче узбуђење. Нарочито у Сан Сиру, са оном великом зеленом тркалишном стазом и планинама у даљини и оним дебелим стартером и његовим великим бичем и џокејима који поравнавају коње, а онда се стартна машина диже и звоно почиње да одјекује и они сви крећу у гомили, а затим поједини коњи почињу да се издвајају. Знате како то изгледа кад група коња јурне са старта. Ако се налазите горе на трибини, са дурбином, једино што видите то је како похрле, а онда звоно почиње да звони и човеку се чини као да звони хиљадама

година, а затим они пролазе стреловито грабећи кроз кривину. За мене никада није постојало ништа лепше од овога.

Али једнога дана, док је облачио своје улично одело у цокејској свлачионици, мој стари рече: „Ниједан од ових коња није прави коњ, Џо. У Паризу би побили ту гомилу рага због њихових кожа и копита.“ Било је то онога дана када је победио и добио Premio Commercio на Ланторни, избивши са њом последњих сто метара тако нагло на чело као када се извади чеп из боце.

Одмах после награде Premio Commercio кренули смо и напустили Италију. Мој стари и Холбрук и неки дебелко у сламном шеширу који је непрестано брисао лице марамicom, препирали су се због нечега за столом у Галерији. Говорили су француски и њих двојица су нападали мог старог због нечега. Напослетку он је уопште престао да говори и само је седео гледајући у Холбрука, а њих двојица су стално наваљивали на њега, и прво је говорио један, а затим други, а онај дебелко је непрекидно упадао у реч Холбруку.

„Хоћеш ли да одеш и купиш ми *Спортсмен*, Џо?“ рече мој стари и пружи ми неколико солди, не скидајући поглед са Холбрука.

Тако изађох из Галерије и пређох улицу испред Скале и купих спортски лист, онда се вратих и стадох мало подаље јер нисам хтео да сметам у разговору, а мој стари је седео у столици, гледајући у кафу и играјући се кашичицом, док су Холбрук и онај дебелко стајали, и дебелко је брисао зној са лица и тресао главом. И ја приђох, а мој стари се држао као да њих двојица уопште нису присутни и рече: „Хоћеш ли сладолед, Џо?“ Холбрук погледа у мог старог и изустри лагано и разговетно: „Ти, курвин сине“, а онда он и дебелко изађоше пробијајући се између столова.

Мој стари је седео за столом и покушавао да се насмеши на мене, али лице му је било бледо и изгледало је да му је веома рђаво, и ја се уплаших и осетих зебњу у срцу јер сам знао да се нешто морало десити и нисам схватао како је неко могао да назове мога старог курвиним сином и да то прође без последица. Мој стари отвори *Спортсмен* и неко време пажљиво је проучавао податке о препонским тркама, а онда рече: „Мора

човек да прогута многе ствари на овоме свету, Џо.“ После три дана засвагда смо напустили Милано и возом преко Торина отпутовали за Париз, пошто смо претходно на лицитацији, испред Тарнерових штала, продали све оне ствари које нисмо могли да ставимо у сандук и кофер.

Стигли смо у Париз рано ујутру на неку дугачку прљаву станицу за коју ми је стари рекао да је Gare de Lyon. Париз је после Милана изгледао ужасно велик град. У Милану се чини да свако иде некуда и сви трамваји јуре некуда и никада не долази до метежа, али у Паризу све је било некако замршено и нико да то уреди како ваља. Ипак сам га заволео, мада делимично и стога што кажу да се ту налазе најбоља тркалишта на свету. Изгледало је као да је управо то што све покреће и једина ствар на коју човек може увек рачунати то је да ће свакога дана аутобуси возити из града својим линијама пробијајући се кроз сав тај градски метеж право до тркалишта. У самој ствари никада нисам добро упознао Париз зато што сам долазио у Париз само једанпут или двапут недељно са старим из Мезона и он је увек седео у Cafe de la Paix на оној страни поред Опере, са осталом џокејском дружином из Мезона, и мислим да је то један од најживљих делова града. Али, реците, не налазите ли да је то чудно што један тако велики град као Париз нема Галерију?

Дакле, отишли смо из Париза да живимо у Мезон-Лафиту, где готово свако станује, изузев групе џокеја у Шантијиу, код госпође Мејер која је држала пансион. Мезон је скоро најпријатније место за живот које сам икада видео у целом свом животу. Сам градић није толико нарочито привлачан, али има језеро и дивну шуму у коју смо обично одлазили да доколичимо по читав боговетни дан, нас неколицина дечака, а мој стари ми је направио праћку и ми смо ловили многе птице том праћком, али најлепша коју смо уловили била је једна сврака. Једнога дана Дик Аткинсон је погодио праћком зеца и ми смо га ставили испод дрвета, а онда поседали унаоколо, а Дик је имао цигарете кад, одједном, зец поскочи и јурну у жбуње, а ми смо га гонили али нисмо могли да га пронађемо. Господе, што смо се дивно забављали у Мезону! Госпођа Мејер ми је обично изјутра давала

ручак и ја бих по читав дан проводио напољу. Брзо сам научио да говорим француски. То је лак језик.

Чим смо стигли у Мезон, мој стари је писао у Милано за своју дозволу и био је прилично забринут док није стигла. Обично је седео код Cafe de Paris у Мезону са својим друштвом; било је ту много људи које је познавао из времена кад је јахао у Паризу, пре рата, и живео у Мезону, а било је и доста времена да се поседи у кафани пошто се рад око једне тркачке штале, за џокеје, завршава око девет часова ујутру. Изводе прву групу коња из штале да мало прогалопирају у пет и тридесет ујутру, а са другом групом изјахују око осам часова. То значи да треба рано устати и исто тако рано лећи. Ако неки џокеј јаше за некога, он не може да се проводи и опија по кафанама пошто тренер увек мотри на њега, ако је млад; а ако није млад, он сам о себи води рачуна. Стога, ако неки џокеј не ради, он углавном седи у Cafe de Paris са својим друштвом, а сви могу да седе по два-три сата уз једно пиће као што је вермут са киселом водом и да разговарају и причају доживљаје и играју билијар, а то је као нека врста клуба или Галерије у Милану. Само то у ствари није као права Галерија јер сви ту стално пролазе и сву ту седе за столовима.

Елем, мој стари је примио у реду своју дозволу. Послали су му је поштом без иједне једине пропратне речи, и он је неколико пута јахао: Амијен, трке на северу Француске и томе слично, али изгледа да није добијао никакву понуду за стално упошљавање. Знате, сви су га волели и кад год бих навратио у Cafe око подне, увек бих ту затицао некога како седи са њим и пије јер мој стари није био тврде руке као већина оних џокеја који су свој први долар зарадили јашући за време Светске изложбе у Сент Луису хиљаду деветсто четврте године. Тако је мој стари говорио задиркујући Џорџа Бернса. Али, као да су сви избегавали да ангажују мога оца да јаше, тако се бар чинило.

Свакога дана, кад год би коњи трчали, одлазили смо колима из Мезона на тркалиште и то је представљало највеће уживање. Био сам радостан кад би се коњи вратили из Довила и кад би наступило лето. Чак иако је то значило да више нема ленчарења по шумама пошто бисмо се тада одвозили у Ангијен, или

Тремблеј, или Сен Клу, и посматрали трке из тренерске и џокејске ложе. Несумњиво да сам много научио о коњским тркама одлазећи на тркалиште са овим друштвом, и велико је уживање било одлазити тако свакодневно.

Сећам се једне трке у Сен Клуу. Била је то велика трка са наградом од двеста хиљада франака, са седам пријављених ергела и са Кзаром који је био велики фаворит. Отишао сам до падока са мојим старим да разгледамо коње, а такве коње сигурно никада нисте видели. Тај Кзар је крупан велики риђан који просто изгледа као да лети. Никада нисам видео таквог коња. Водали су га по падоку повијене главе, а када је прошао поред мене, лепо осетих како ми се срце стеже од узбуђења, толико је био диван. Никада није постојао тако диван, витак, изванредно грађен тркачки коњ. Ишао је по падоку бацајући ноге тако лепо и пажљиво и кретао се лако као да је знао како треба да се држи, и није се трзао, ни пропињао, ни дивљао, као што виђате да то чине они коњи који су под допингом. Гужва је била тако велика да нисам могао поново да га целог видим, сем његових ногу како се крећу и мало длаке *руђе* боје, а мој се стари пробијао кроз гомилу и ја сам га пратио све до свлационице за џокеје тамо иза шумице, а и ту се тако исто окупило велико мноштво света, али човек на вратима са дерби шеширом даде главом знак моме староме и ми уђосмо, а унутра су сви седели наоколо и облачили се и навлачили џокејске блузе преко главе, обували чизме, и ту је била запара и мирисало је на зној и разне масти за трљање, а напољу је била гомила света који је вирио унутра.

Мој стари приђе и седе поред Џорџа Гарднера који је навлачио чакшире и рече: „Како стоје ствари, Џорџе?“ сасвим обичним гласом зато што ништа не би користило да га околишно испитује, пошто је Џорџ или могао или није могао да му то каже.

„Он неће победити“, рече Џорџ веома тихо, нагињући се и закопчавајући ногавице својих чакшира.

„Ко ће?“ упита мој стари приклањајући сасвим близу главу уз њега да нико не би чуо.

„Киркубин“, рече Џорџ, „и, ако победи, сачувај ми неколико тикета.“

Мој стари рече нешто Џорџу сасвим обичним гласом, а Џорџ одговори шаљивим тоном: „Немој никада ни на шта да се кладиш, кажем ти“, и ми се прогурасмо кроз сву ону гомилу која је вирила унутра и одосмо до аутомата за клађење тикетима од по сто франака. Знао сам да се спрема нешто крупно јер је баш Џорџ јахао Кзара. Успут мој стари узео једну од оних жутих листа на којој су били уписани тотализатори и Кзар је доносио само пет за десет, Цефисидот је био следећи са три према један, а пети доле на листи био је Киркубин са осам према један. Мој стари уложи пет хиљада франака на Киркубина, кладећи се у победу, и стави хиљаду франака да ће се пласирати за награду, и ми заобиђосмо велику трибину да бисмо се попели уза степенице и заузели место одакле можемо добро да пратимо трку.

Били смо веома збијени у тој гужви и прво је изашао неки човек у дугачком капуту са сивим цилиндром на глави и савијеним корбачем у руци, а затим су излазили коњи један за другим, са џокејима у седлу, а са сваке стране по један момак из коњушнице придржавао је узду и ишао уз коње, пратећи оног старог човека. Тај крупни риђан Кзар изашао је први. Није изгледао тако велик када бисте га у први мах угледали, све док не бисте запазили оне његове дугачке ноге, његово добро грађено тело и начин на који се креће. Господе, таквог коња ја још никада нисам видео! Џорџ Гарднер га је јахао и ишли су лагано иза оног старог човека са сивим цилиндром који је корачао као да је церемонијал-мајстор у циркусу. Иза Кзара, који се лако кретао и златасто пресијавао на сунцу, налазио се један леп вранац дивне главе кога је јахао Томи Арчибалд; а за вранцем кретао се низ од још пет коња који су сви ступали лагано у поворци крај свечане трибине и места где се врши мерење џокеја. Мој стари рече да је тај вранац Киркубин и ја га добро одмерих погледом и то је одиста био леп коњ, али уопште није могао да се упореди са Кзаром.

Сви су поздрављали Кзара кад је пролазио и стварно је био један од најлепших коња. Поворка прође у круг са десне стране травњака, а онда се врати до ближег краја стазе и онај церемонијал-мајстор нареди коњовоцима да пусте коње редом

једног за другим да би могли да прогаломирају крај трибина, идући ка старту, и да на тај начин свако може добро да види коње. Таман што су стигли до старта а гонг одјекну и могли сте да их видите тамо далеко на стази како крећу у гомили и како заокрећу на првој окуци, изгледајући као они дечји оловни коњићи. Посматрао сам их кроз дурбин и Кзар је био доста позади, а један зеленко је водио. Улетеше у окуку и прођоше је и онда протутњаше уз топот, и Кзар је био доста заостао кад су прошли поред нас, а онај Киркубин се налазио на челу и брзо је грабио напред. Господе, страшно је то кад пролете поред вас а онда морате да их посматрате како се удаљују и постају све мањи и мањи, а тада се сви збију на окуци и затим избију на равну стазу, а ви осетите неодољиву жељу да грдите и псујете што горе знате. Најзад су оптрчали последњи круг и излетели на равну стазу, а Киркубин је водио далеко испред осталих. Сви су били збуњени и изговарали реч „Кзар“ некако болећиво, и коњи су се уз топот трком приближавали стази, а онда нешто излете из гомиле право у мој дурбин као нека риђа пруга са коњском главом и сви почеше да кличу „Кзар“ као да су с ума сишли. Кзар је избијао напред брже но што сам икада било кога видео у животу и све је више сустизао Киркубина који је трчао брже од било којег вранца и кога је цокеј из све снаге шибао корбачем и, за тренутак, били су тачно поравнати глава уз главу, али је изгледало да Кзар трчи два пута брже због оних дугачких скокова и испружене главе — али управо док су тако трчали главу уз главу прошли су кроз циљ, а када се на табли тотализатора појавише бројеви први је био број 2, а то је значило да је Киркубин победио.

Осећао сам се некако мучно и сав сам дрхтао, а онда се сви нађосмо збијени у људској маси која је силазила низ степенице да би стала пред табле на којима ће објавити колико је Киркубин донео. Истину да кажем, посматрајући трку сасвим сам био заборавио колико је мој стари уложио кладећи се на Киркубина. Толико сам жарко желео да Кзар победи. Али сада када је све прошло било је пријатно знати да смо се кладили на победника.

„Зар ово није била сјајна трка, тата?“ рекох му.

Погледао ме је некако чудно, са оним забаченим дерби шеширом на глави. „Џорџ Гарднер је сјајан џокеј, одиста“, рече он. „Стварно треба бити велики џокеј да се задржи овај Кзар да не победи.“

Наравно, знао сам за све време да је ту било нешто чудно. Међутим, када је мој стари рекао то тако непосредно, то ми је покварило свако уживање и више нисам осећао никакву радост чак ни онда када су истакли на табли бројеве и звоно објавило да почиње исплаћивање, и ми видели да је Киркубин донео 67,50 за десет. Сви наоколо узвикивали су „Сироти Кзар! Сироти Кзар!“ А ја тада пожелех да сам џокеј и да сам ја могао да га јашем уместо оног кучкиног сина. И било је чудно што сам о Џорџу Гарднеру мислио као о кучкином сину јер сам га одувек волео, а осим тога он нам је рекао ко ће бити победник, али ја ипак мислим да је он кучкин син.

Мој стари је имао много пара после те трке и почео је чешће да одлази у Париз. Ако су се трке одржавале у Тремблеју, затражио би да га доведу до града кад су се враћали у Мезон, и онда бисмо он и ја седели пред Cafe de la Paix и посматрали свет како пролази. Занимљиво је ту седети. Читаве бујице света ту пролазе и разни људи вам прилазе и нуде многе ствари на продају, и ја сам волео да седим ту са својим старим. Тада смо се најлепше проводили. Наилазили би људи који су нудили оне смешне зечеве што су скакали када притиснете дугменце, и прилазили би нашем столу, а мој стари би се шалио са њима. Говорио је француски исто као и енглески, а сви ти људи су га познавали јер сте увек могли да препознате џокеја — а осим тога ми смо увек седели за истим столом и навикли су да нас ту виђају. Било је ту типова који су продавали књиге о полном животу, а девојке су продавале јаја од гуме из којих би, кад их притиснете, искочио петао, а један старац, сав као да су га мољци изјели, пролазио је са разгледницама Париза, нудећи их свакоме и, наравно, нико их никада није куповао, а онда би се он враћао и показивао испод те хрпе разгледница друге непристојне слике и многи људи би их разгледали и куповали.

Господе, присећам се оног чудног света који је обично туда пролазио. Кад би дошло време вечере, девојке би тражиле

некога да их поведе на вечеру и обраћале би се и моме староме, а он би збијао шале са њима на француском и оне би ме помиловале по глави и одлазиле. Једном је за суседним столом седела нека Американка са својом кћерком и обе су јеле сладолед, а ја сам стално гледао у девојчицу која је веома лепо изгледала и смешкао се на њу, а и она се осмехивала на мене, али све се свршило само на томе, јер иако сам сваки дан гледао не бих ли спазио њену мајку и њу и измислио на који ћу јој се начин обратити, и питао се да ли ћу се са њом упознати, и да ли би је њена мајка пустила да је поведем у Отеј или у Тремблеј, никада их више нисам видео. Само ипак мислим да то ништа не би користило јер кад на то сада помислим присећам се да сам сматрао како је најбољи начин да јој се приближим да јој кажем: „Извините, али можда могу да вам кажем ко ће данас бити победник у Ангијену“, и на крају крајева можда би она помислила да сам плаћен да мамим муштерије а не да сам стварно покушавао да јој кажем ко ће бити победник.

Седели бисмо тако у *Cafe de la Paix* мој стари и ја, и објашњавали се с конобаром, пошто је мој стари пио виски који стаје пет франака, а то је значило да је требало дати добру напојницу када се на крају преброје тањирићи. Мој стари је пио више но икада раније, али сада није уопште учествовао у тркама, а осим тога тврдио је да му виски смањује тежину. Међутим, ја сам запазио да он, напротив, само добија у тежини. Одвојио се од своје старе дружине из Мезона и изгледало је да је једино волео да са мноштем седи тако на булеварима. Ипак је сваки дан улагао новац на клађење. Био би некако нерасположен после задње трке ако би тога дана изгубио, али чим бисмо сели за наш сто и он испио свој први виски опет би се осетио пријатно.

Мој стари би читао *Paris-Sport* и погледао у мене и онда рекао: „Где ти је девојка, Џо?“ да би ме задиркивао зато што сам му испричао о девојчици која је онога дана седела за суседним столом, а ја бих поцрвенео, али сам волео када ме је због ње задиркивао. То ми је пријало. „Само ти добро мотри, Џо“, рекао би, „вратиће се она.“

Запиткивао би ме о неким стварима и поједини моји одговори натеривали би га у смех. Онда би он започињао да прича о разним стварима. О томе како је јахао на тркалиштима доле у Египту, или у Сен Морицу, на леду, пре но што је моја мајка умрла, или како су за време рата одржавали редовне трке на југу Француске, без икакве награде или клађења или масе света или било чега, само да би се коњи одржавали у форми. О редовним тркама са џокејима који су душу истеривали коњима. Господе, био сам у стању да сатима слушам мога старога како прича, нарочито када би попио коју чашицу. Причао би ми о времену када је био дечак у Кентакију и ишао у лов на ракуне, и о некадашњим данима у Сједињеним Државама пре но што је све тамо захватила криза. Говорио би: „Џо, кад будемо зарадили добре паре, вратићеш се у Сједињене Државе и тамо ћеш се школовати.“

„Зашто морам да се вратим тамо у школу када је тамо све упропастила криза?“ упитао бих га.

„То је друго“, рекао би он, позвао конобара и платио читаву хрпу тањирића, а онда бисмо узели такси до станице Сен Лазар и ушли у воз за Мезон.

Једнога дана у Отеју, после препонске трке када су коњи који су у њој учествовали били изложени продаји, мој стари откупи победника за тридесет хиљада франака. Морао је прво мало да лицитира да би га добио, али најзад је штала продала коња, и мој стари је већ за недељу дана добио дозволу за коња и одобрење за боју дреса. Господе, осећао сам се тако поносан кад је мој стари постао власник. Удесио је да коња приме у шталу Чарлса Дрејка и престао је да одлази у Париз, поново је започео да трчи и да се опет зноји, а он и ја смо били једино особље у штали. Наш коњ се звао Џилфорд, пореклом је био из Ирске, и био је леп и добар скакач. Мој стари је сматрао да ће то бити уносан посао ако он лично тренира и јаше нашег коња. Веома сам се поносио због свега тога и сматрао сам да је Џилфорд добар коњ као Кзар. Био је то добар, солидан скакач, дорат, веома брз на равној стази ако сте то од њега захтевали, а био је исто тако и веома леп коњ.

О, колико сам га волео! Кад је први пут учествовао у трци са мојим старим у седлу. стигао је трећи у препонској трци, а када је мој стари сјашио са њега у боксу, сав знојав и срећан, и отишао да се измери, осећао сам се због њега толико поносан као да је то била прва трка у којој је добио награду. Знате, кад човек дуго времена не јаше, просто не можете да поверујете да је икада јахао. Сада је читава ствар изгледала другачија јер тамо доле у Милану чак ни велике трке изгледа нису узбуђивале мога старога; ако би победио, никада се није због тога радовао нити показивао неко расположење; а сада сам ја једва могао да заспим те ноћи уочи трке, и знао сам да је и мој стари исто тако узбуђен, мада то није показивао. Кад човек јаше за свој рачун то је онда нешто сасвим друго.

Други пут Џилфорд и мој стари учествовали су једне кишне недеље у Отеју у трци Prix de Marat, у препонској трци од 4.500 метара. Чим је изашао на стазу, ја се попех на трибину са новим дурбином који ми је мој стари купио да их посматрам. Стартовали су на удељеном крају тркалишта и приликом старта било је неких неприлика. Неки коњ са округлим наочњацима правио је велику гужву и пропињао се и оборио једном стартну машину, али ја сам могао да видим мога старога у нашем црном дресу, са белим крстом и црном капом, како седи на Џилфорду и тапше га руком. Онда сви кренуше у једном скоку и ишчезоше из вида тамо иза дрвећа, а гонг је бесомучно звонио и шалтери на кладионицама за везано клађење почели су да се затварају. Господе, био сам тако узбуђен, плашио сам се да их гледам, али сам управио доглед на место где треба да избију иза дрвећа; онда се они указаше и стари црни дрес био је трећи и сви прелетеше преко препона као птице. Онда се они опет изгубише из вида, а затим опет уз топот налетеше и спустише се низ брдо, и сви су лепо и без тешкоћа и лако у групи прескочили препону и онда се удаљавали од нас у групи. Изгледало је да би човек просто могао да корача по њиховим леђима толико су били збијени и тако су глатко ишли. Тада су прескочили велику двоструку препону са јарком и један коњ паде. Нисам могао да видим ко је то пао, али за часак коњ се подиже и поче да галопира сам, а они су, још увек онако збијени, јурили скренувши

дугом левом окуком на равну стазу. Прескочили су препону у виду каменог зида и спустили се онако збијени на стазу према великом јарку са водом који се налазио тачно испред трибина. Видео сам их како наилазе и повицима сам бодрио свога старог кад је пролазио, и он је водио отприлике за једну дужину и јахао на челу, лаган као мајмун, и сада су се приближавали јарку са водом. Прескочили су у групи високу живу ограду испред јарка са водом, а онда дође до судара и два коња скренуше у страну и наставише да јуре, а остала тројица падоше један преко другог на гомилу. Нисам нигде могао да видим свога старог. Један коњ се подиже на ноге и џокеј га ухвати за узду, узјаха га и настави, ударајући га корбачем, да трчи даље. Други коњ се пропе и отрча сам, трзајући главом и галопирајући док му је узда висила, а џокеј се отетурала на другу страну стазе према огради тркалишта. Тада се Џилфорд преврте на страну и, збацивши мога старог, подиже се и поче да јури на три ноге док му је предње копито висило, а тамо је лежао мој стари опружен на трави, лица окренутог увис, и крв му је текла низ слепоочнице. Стрчах низ трибину и прогурах се кроз гомилу света и стигох до ограде, а један полицајац ме ухвати и задржа ме, а два крупна човека са носилима одоше по мог старог; тамо на другој страни тркалишта видех три коња како трче један за другим, излазећи из дрвећа, и прескачу препону.

Мој стари је био мртав кад су га унели, и док је лекар послушковао његово срце помоћу неке справе коју је заденуо у уши, чух како се разлеже пуцањ доле на стази што је значило да су убили Џилфорда. Легао сам поред свога старог кад су уносили носила у амбуланту, и држао сам се за носила и плакао, а он је изгледао тако блед и непомичан и тако ужасно мртав, а ја нисам могао да се ослободим помисли да иако је мој стари мртав можда нису морали да убију Џилфорда. Можда би његово копито прездравило. Не знам. Толико сам много волео свога старог.

Онда неколико људи уђоше и један од њих ме потапша по леђима, затим приђе и погледа мога старог, а потом скиде чаршав с кревета и прекри га њиме; неки други је телефонирао на француском да пошаљу кола за хитну помоћ да га однесу у

Мезон. А ја нисам могао да престанем да плачем, да кукам и да се гушим од суза, а Џорџ Гарднер уђе и седе поред мене на под и загрли ме и рече: „Хајде, Џо, дечко мој, устани да пођемо и сачекамо кола за хитну помоћ.“

Џорџ и ја одосмо до капије, и ја сам покушавао да престанем да плачем, а Џорџ ми обриса лице својом марамицом, и повукосмо се мало уназад док је маса света излазила кроз капију, и док смо чекали да гомила прође кроз капију, два човека застадоше близу нас, а један од њих је пребројавао читаву хрпу тикета и рекао: „Е па, Батлер је добио оно што је и заслужио.“

Други човек рече: „Не дајем ја ни пребијене паре за то што му се тако десило, хуљи. Како је радио тако је и прошао.“ „И ја бих рекао да је то заслужио“, рече други човек и подели свежањ тикета надвоје.

Џорџ Гарднер погледа у мене да види да ли сам чуо, а ја сам све то чуо, и онда ми он рече: „Немој да слушаш шта ове будале говоре, Џо. Твој стари је био сјајан човек.“

Али ја не знам. Изгледа ми, кад се само окоме на неког човека, онда од њега не остане ништа.

ХЕМИНГВЕЈЕВО НЕПРИСТАЈАЊЕ НА ПОРАЗ

Ернест Хемингвеј (1899-1961), несумњиво најславнији амерички књижевник прве половине и средине двадесетог века и најзначајнији представник тзв. изгубљене генерације америчких писаца који су после Првог светског рата дуго живели у Европи, међу читаоцима је много познатији као романиста него као приповедач. Књижевна критика, међутим, сматра да је Хемингвеј управо у приповеткама своју снажну, непосредну и истовремено латентну лирску визију света исказао на естетски много адекватнији начин него у романима. То се поготово с правом може тврдити ако се корпусу његових приповедака дода и дело *Старац и море*, које се по облику налази између кратког романа и дуге приповетке.

Иако је добијањем Нобелове награде за књижевност 1954. године управо за књигу *Старац и море*, симболичну повест о непрестаном, наизглед узалудном човековом настојању да победи пролазност и да се сачува од пораза и трагедије, Хемингвеј коначно потврдио репутацију великог светског писца, он је већ својим ранијим књижевним делом ту репутацију одавно стекао у најширим читалачким и књижевним круговима. Повећаној популарности овог аутора умногоме су допринели и веома успели филмови снимани према његовим романима и приповеткама, *Сунце се поново рађа*, *Збогом оружје*, *За ким звона звоне*, као и *Снегови Килиманџара*, његова непредвидива личност и богат, садржајан и пустолован живот, врло често пројектован и у садржину његових књижевних остварења. Хемингвејева потреба за динамичним животом била је у младости тако велика да је крајем Првог светског рата он сам америчкој војној комисији дао погрешан податак да је годину дана старији, само да би као добровољац могао да буде примљен у војску и да оде на италијански фронт. (Отуда се у

неким његовим књигама, у прегледима књижевности и у енциклопедијама као година његовог рођења често помиње 1898. а не права, 1899. година.) Богато Хемингвејево животно искуство, његово активистичко виђење света и непосредног живота и његово модерно схватање прозног рукописа, на различите начине се рефлектовало у његовим романима и приповеткама. Оно се највише осећа у њиховом садржинском слоју и у обухваћеном егзистенцијалном простору, затим у стварању специфичних књижевних ликова и њихових међусобних односа и начина комуницирања, а на изванредан начин и у облику и стилу његових остварења. Карактеристичне теме своје прозе Хемингвеј је проналазио у средини и простору које је сам веома добро познавао, у свом завичају, на мичигенским језерима и рекама, у шумама и пољима које је заволео у детињству, затим на ратиштима Италије, Грчке, Турске, Шпаније, Француске, на ловиштима у Африци и у искушењима на мору крај обала Флориде и Кубе. У његовим приповеткама теме љубави, насиља, смрти, човекове борбе за самопоштовање и за осмишљавање живота нису међутим давале опонашањем непосредног животног тока и облика, како би се могло очекивати с обзиром на снажну аутобиографску ноту у њима, већ у облику једне модерне наративне стилизације, у којој се врло често сугестија, симбол, елиптични израз, одсуство сувишних експликација и коментара, и указивање на суштинске елементе постојања и односа међу људима, представљају сажетим приповедачким обликом и стилем, наизглед сувише једноставним и директним, а у суштини врло сложеним, многозначним и изузетно функционалним. Захваљујући таквим наративним средствима, основне животне преокупације и визија света књижевних јунака у његовим приповеткама нису оптерећене непотребним детаљима, нијансама, описима баналности конкретног света, као и другим, мање наративним књижевним материјалом. Снажан психолошки доживљај књижевних јунака, који је у подтексту многих ситуација о којима се говори у овим причама, исказује се индиректним књижевним средствима, дијалогом, који је иначе веома добар у целокупној Хемингвејевој прози и значајан елемент њене структуре,

елиптичним назнакама, ретроспективним сликама, лирском сугестијом, драмском тензијом и другим облицима динамизације наративног текста. То се поготово добро види у познатом циклусу прича о Нику Адамсу, који представља литерарну транспозицију најдубљих Хемингвејевих аутобиографских искустава, али и у многим другим причама у којима се исказује специфична хемингвејевска, истовремено лирска и натуралистичка визија света.

Као енергичан заговорник животне спонтаности и динамике, Хемингвеј је и у своје књижевне ликове пројектовао сличне особине. Зато се они крећу у кругу одређеног, не нарочито великог броја општих и суштинских животних ситуација и потреба. Они се у њима боре за потврђивање властите личности у непосредној стварности и најчешће се суочавају са неминовношћу пораза, али и поред тога и даље настављају да се отворено и свесно сусрећу са детерминисаним животним ситуацијама у рату, у љубави, у лову, у арени, на рингу, у којима постоји алтернативна могућност или пораза или победе. Многи јунаци његових прича и романа рођени су губитници, они су унапред свесни могућности да неће успети у појединачној борби и супротстављању уобичајеним, баналним и конвенционалним облицима и садржајима постојања. Захваљујући таквој визији живота и човековог места у њему Хемингвеј је у потпуности могао да оствари лик губитника који никад не пристаје на пораз и смрт, иако су они сасвим извесни у свету насиља, грубости и свакодневног изневеравања појединачних човекових визија и снова.

У најбољим и најкарактеристичнијим Хемингвејевим причама које су ушле у овај избор, којима би се свакако могле додати још неке, као што су „Кратки срећни живот Френсиса Макомбера“, „Старац крај моста“, „Веома кратка прича“, „Брегови као бели слоновии“, „После олује“, „Очеви и синови“ и неке друге, тема пораза и смрти, пораза у љубави, у професији, тема стварне или симболичне смрти у суочавању са бруталном свакодневицом, и друге, њима сродне теме, међусобно се преплићу, повезују и спонтано произлазе једне из других. Хемингвеј их је заправо видео као заједничке ситуације савременог човека и човека

уопште и његовог агресивног времена препуног изазова и противуречности. Зато су Хемингвејеве приповетке и биле тако инспиративне многим америчким писцима различитих наративних опредељења, и писцима документарне и аутобиографске прозе, и минималистима, и заговорницима тзв. прљавог реализма. Оне су такође биле подстицајне и неким европским прозаистима између два светска рата и једном броју српских приповедача који су се формирали касних педесетих и раних шездесетих година. Хемингвејев једноставни стил и његове симболичне животне теме с разлогом су привлачили оне наше писце који су у непосредном животу проналазили своју основну уметничку инспирацију.

Марко Недић

Напомене

- [1] Господар (на свахили језику) – Прим. прев.
- [2] Крчма — Прим. прев.
- [3] Школа скијања — Прим. прев.
- [4] Трешњевача — Прим. прев.
- [5] Госпођа, господарица — Прим. прев.
- [6] Вратарка — Прим. прев.
- [7] Станарка — Прим. прев.
- [8] Касапнице у којој се продаје коњско месо — Прим. прев.
- [9] Пијанство — Прим. прев.
- [10] Полицајац — Прим. прев.
- [11] Џејмс Гилеспи Блејн (1830-1893), оснивач Републиканске странке у држави Мејк, члан Конгреса, сенатор и државни секретар за време Гарфилда и Харисона — Прим. прев.
- [12] Орган синдиката радника индустрије челика — Прим. прев.
- [13] Четврти јул — амерички национални празник — Прим. прев.
- [14] Сканк или скунк, амерички сисар, Mephitis, или на индијанском, seganki, веома непријатног мириса, као твор — Прим. прев.
- [15] Удата Индијанка — Прим. прев.

Table of Contents

СНЕГОВИ КИЛИМАНЏАРА
ГОРЕ У МИЧИГЕНУ
ДЕСЕТ ИНДИЈАНАЦА
БОКСЕР
УБИЦЕ
СВЕТЛОСТ СВЕТА
МОЈ СТАРИ
ХЕМИНГВЕЈЕВО НЕПРИСТАЈАЊЕ НА ПОРАЗ
Напомене